Anul XXIX Septemvrie 1939 Nr. 9

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Redactor: Prof. Dr. GRIGORIE T. MARCU

SERVICIUL SOCIAL SUB SEMNUL CRUCII

De Diacon Dr. GRIGORIE T. MARCU
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Regimul de renaştere naţională rânduit la cârma trebilor obşteşti în anul trecut, dupăce a lichidat anumite stări insuportabile pe cari nu ni le mai rememorăm bucuros, a purces la munca de refacere în numele căreia a dobândit frânele guvernării. Problema *tineretului* şi a *ridicării satelor* noastre, potrivit dorinţei exprese a Suveranului, au fost înscrise pe primul plan al preocupărilor conducerii noastre de stat. Amândouă necesitau o soluţionare urgentă, energică şi temeinică, pentrucă de rezolvirea acestor două probleme capitale pentru viaţa neamului românesc atârnă în cea mai covârşitoare măsură viitorul lui. Tineretul trebuia dedat cu disciplina muncii oneste, desfăşurate în folosul binelui obştesc, ca să-l smulgem din ghiarele parvenitismului încurajat de moravurile ultimelor două decenii de nelucrare stricăcioasă. Iar satelor noastre eram obligaţi să le creiem condiţiunile optime de luminare şi bunăstare pe cari li le-au făgăduit şi refuzat mereu profitorii amăgitoarei minciuni a votului universal. Procedând astfel, actualul regim îşi afirma viguros voinţa neclintită de a creia o altă Românie ţinând seamă de realităţile locale şi inspirându-se din tradiţiile depozitate de veacuri în zestrea sufletească a satelor româneşti. Aceste două probleme au fost îmbinate în instituţia autonomă a *Serviciului Social*, înfiinţată prin legea din 13 Octomvrie 1938.

Serviciul Social urmăreşte ridicarea satelor noastre prin muncă efectivă, prestată de tineretul titrat al Ţării, cu participarea intelectualilor localnici şi a săteanului. El are o doctrină pe care i-a dat-o Profesorul sociolog Dimitrie Gusti, un program stilizat în legea amintită şi experienţa celor şase ani de cercetări monografice făcute pe teren de echipele regale studenţeşti. Unitatea de lucru a Serviciului Social, în fiecare sat şi oraş, este căminul cultural, a cărui înfiinţare e obligatorie. Scopul lui, după litera legii (art. 10, al. 2), este „de a ajuta, întări şi adânci acţiunea Bisericii, a Şcoalei şi a autorităţilor de Stat". Toţi absolvenţii de ambele sexe ai Universităţilor, ai şcolilor şi institutelor superioare sau speciale, sunt obligaţi să îndeplinească serviciul social la sate şi să prezinte, pentru a li se putea elibera diploma, un certificat doveditor.

După cum vedem, stăm în faţa unei acţiuni uriaşe, organizată metodic şi investită cu putere de lege, pentru crearea unui nou climat sufletesc, capabil să odrăslească alte fapte şi alte atitudini morale decât cele pe cari le dovedeau în vremea din urmă satele noastre bântuite de molima politicianistă. Căci Serviciul Social nu urmăreşte numai prosperitatea materială a ţărănimii noastre. El îmbrăţişează întreaga viaţă românească, adică şi latura ei spirituală. Maicuseamă aceasta nu putea fi neglijată de noul aşezământ, dacă voia să nu-şi zădărnicească opera ce şi-a propus s'o înfăptuiască.

In acest punct se întâlneşte acţiunea Serviciului Social cu apostolia preoţimii noastre. Ceea ce încearcă să realizeze el astăzi în stil mare, cu metode noui de lucru, cu cadre bogate şi special instruite în acest scop, cu concursul nelimitat al autorităţii de stat şi cu cele mai satisfăcătoare mijloace materiale, au făcut şi preoţii noştri — cel puţin aici în Ardeal — în toată bunăvremea, fiecare în satul lui, după pricepere şi după puteri. In luminoasa cuvântare cu care a inaugurat cursurile şcoalei pregătitoare de echipieri ai S. S. din Sibiu, la 6 August a. c., I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului a stăruit din destul asupra acestui adevăr. Cuvintele I. P. Sf. Sale au risipit orice îndoială asupra caracterului tradiţionalist al S. S. Germenele ac-

ţiunii sale e vizibil în eforturile făcute într'o vreme nu prea îndepărtată de Biserica noastră şi de „Astra" pentru ridicarea poporului de jos — eforturi cari au întrecut de multe ori puterile lor. Ca atare, e de tot clar că Biserica noastră nu putea decât să întâmpine cu simpatie şi cu încredere această mişcare de înzdrăvenire naţională. Aşa a şi făcut! La solemnităţile cari au avut loc în toată ţara la 6 August a. c., Ierarhii noştri au fost prezenţi, au binecuvântat lucrul bun care începea şi au adresat poveţele Lor tineretului din şcolile de echipieri ai S. S., confirmând în chipul acesta voinţa Bisericii strămoşeşti de a adera la această acţiune salutară şi de a o sprijini din tot sufletul întru înfăptuirea ţelurilor sale. Pe de altă parte, au fost date instrucţiuni clerului în subordine ca să se conformeze atitudinii adoptate de oficialitatea bisericească faţă de S. S. Cu câtă dragoste şi dor de muncă s'a aruncat preoţimea noastră în focul luptei pentru ridicarea poporului, s'a văzut. Actualmente avem în toată ţara 2000 cămine culturale. Dintre acestea, 500 sunt conduse de preoţi. In celelalte, preoţii ostenesc alături de ceilalţi apostoli ai satelor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cum a fost întâmpinată adeziunea Bisericii de către conducerea S. S.? Cu bucurie şi cu recunoştinţă. S. S. îşi afirmă tot mai pronunţat hotărârea de a-şi pune activitatea lui sub semnul biruitor al Crucii lui Hristos. Intr'aceasta stă puterea lui, tăria lui. Dovezi? A dat însuşi dl Ministru *Dimitrie Gusti*, creatorul şi conducătorul S. S. Cu prilejul constituirii regionalelor S. S. din ţinutul Prut, Nistru, Suceava şi Dunărea, dsa a înfăţişat caracterul *profund creştin* al lucrării ce se sfinţea acolo, faţă de I. P. Sf. Patriarh *Nicodim*, atunci Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, care era prezent la solemnităţi, astfel:

„Inalt Prea Sfinţite Stăpâne, să nu credeţi că este o chestiune numai de tactică diplomatică, să nu credeţi că prezenţa Inalt Prea Sfinţiei Voastre şi a Inalţilor Prelaţi ne îndeamnă să facem *declaraţia aceasta, pe care am făcut-o totdeauna, că dorim ca toată această renaştere a satului şi această acţiune culturală să fie întemeiată pe o renaştere profundă a sentimentului religios la sate.* Martori sunt colaboratorii mei de atâta timp, că totdeauna părerea

noastră a fost aceasta, în frunte cu *Suveranul* nostru, care în totdeauna a spus: *trebue să căutăm să întărim sentimentul creştin ortodox în satele noastre*.

Declaraţiile executorului voinţei regale de ridicare a satelor noastre, au claritatea şi fermitatea marilor hotărâri. Ele au fost urmate de o serie întreagă de manifestaţii cari dovedesc că dl Ministru Gusti vrea să respecte viaţa sufletească a românului respectând Biserica şi aplicând pe teren perceptele Evangheliei pe care o propovădueşte instituţia sfântă. Cine a citit cu bucuria cu care am făcut-o noi *Curierul Serviciului Social* din 16 Iulie a. c. — care se ocupă în întregime de raportul dintre Biserică şi Serviciul Social — s'a putut convinge încă odată că Hristos prezidează realmente vrerile de mai bine ale acestei instituţii naţionale. Desprindem aceeaşi vrere curată de a-şi altoi munca devotată pe „butucul viţei" — care este Hristos şi Biserica Lui — din grija cu care Preşedintele Serviciului Social şi-a ales colaboratorii. Intâlnim între ei, alături de ostenitorii mai vechi ai Fundaţiilor Regale, nume consacrate din paginile revistelor „Gândirea" şi „Sfarmă-Piatră", ale căror robuste convingeri ortodoxe şi româneşti sunt prea bine cunoscute. Iar la secţia feminină, osteneşte cu priceperea şi însufleţirea-i incomparabilă o luptătoare de talia spirituală a dnei Sanda I. Mateiu. Dacă oamenii mari se cunosc şi după iscusinţa cu care-şi aleg colaboratorii, apoi dl Ministru Gusti e unul dintre aceştia.

Purces din râvna fierbinte a acestui neam de oameni cumsecade de a-şi croi o altă soarte, respectuos faţă de datinile străbune ale căror mărgăritare vrea să le spele de toată întinăciunea şi să le valorifice cu cele mai bune rezultate, înfrăţit cu idealurile de viaţă evanghelică pe cari le propovădueşte Biserica noastră, Serviciul Social realizează în sânul neamului românesc porunca mântuitoare a iubirii deaproapelui. Aceasta este adevărata *demofilie* — cum a numit-o un inspirat gânditor creştin al nostru. Câtă diferenţă este între corupţia semănată la sate de către vânătorii votului universal şi între acţiunea de redresare morală şi materială pe care a pornit-o S. S., las să constate cititorii. Sunt sigur că concluziile pe cari le vor trage din această

BCU Cluj / Central University Library Cluj

comparaţie vor duce automat la sporirea râvnei de luminare şi înstărire a norodului românesc, prin alte mii de cămine culturale în cari vor activa preoţii noştri.

*

In clipa în care rândurile acestea vor vedea lumina tiparului, prima serie de echipieri ai S. S. se gătesc de plecare la sate. Vor duce acolo toată dragostea şi tot sufletul *Suveranului* care-şi iubeşte neţărmurit pătura de temelie a Ţării Sale. Am vrea să nu uite îndemnul pe care li l-a adresat de-aici dela Sibiu, la 6 August a. c., cu dragostea şi înţelepciunea cea dată Lui, luminatul Mitropolit al Ardealului: *„Trebue să vă străduiţi ca tot timpul purtarea voastră să fie o pildă vrednică de urmat şi de către ceilalţi. Trecerea voastră prin sat să însemne un progres. Să căutaţi să vă apropiaţi de sufletul poporului, să vă frământaţi cu toate nevoile şi sbuciumul lui, să fiţi înţelegători şi drepţi, să întindeţi tuturor celor nevoiaşi o mână de ajutor. Satul să prospere în urma muncii voastre, iar voi să aveţi mulţumirea datoriei împlinite“*. Şi încă ceva: să nu dispreţuiască mâna de ajutor pe care li-o întinde preoţimea.

Făcând astfel, cruciada lor va fi încununată cu isbânzi răsunătoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENAŞTEREA GNOSTICISMULUI

De NICOLAE MLADIN
Licenţiat în teologie

Gnosticismul a reprezentat, în primele veacuri creştine, invazia religiilor orientale asupra sufletului creştin ce plămădia noile zări ale istoriei umane: — el a voit să fie o înnegurare a acestor zări, dar a fost înfrânt.

Epoca actuală are unele similitudini cu alexandrinismul eclectic din primele veacuri creştine: omul contimporan desamăgit de insuficienţa concepţiei materialiste şi falş ştienţiste în care l-a crescut duhul ateu al revoluţiei franceze, condus de o inevitabilă sete spirituală, poate cădea pradă mirajului cu care îl ispitesc diferite „filosofii" orientale, cari, aparent, împacă toate extremele, toate concepţiile antagoniste în unitatea aceluiaş miez, aceleiaşi substanţe, care e în esenţa tuturor sistemelor cunoscute, tuturor religiilor, deşi sub forme diferite. Chiar creştinismul nu s'ar deosebi esenţial, ci numai formal, de esoterismul oriental. Nu zic că mirajul religiei unice, întemeiate pe dizolvarea creştinismului în concepţiile esoterice orientale, constituie un curent de proporţiile gnosticismului primar, dar e bine să-l semnalăm, ca o manifestare periculoasă, care induce în eroare suflete sincere şi desinteresate. Sursa lor e neîndoelnic fracmasonică, dar se găsesc intelectuali (profesori, învăţători, medici etc.), puţini e drept, asupra sincerităţii cărora nu aruncăm deocamdată nici o umbră de îndoială, cari cred în adevărul acestor sisteme, şi pornesc cu toată convingerea pe calea spiritismului, teosofiei etc. Pentru aceştia scriem rândurile de faţă: să vadă absurditatea esoterismului oriental şi distanţa care desparte, fără posibilitate de conciliere, acest esoterism de creştinism. Deocamdată nu ne extindem asupra literaturii ce a apărut în România anul trecut şi anul acesta pentru propagarea esoterismului indian. Ne mărginim, în expuneri generale, la observaţii fugare prilejuite de lec-

tura cărţii „Filosofia esoterică a Indiei", care e expunerea sintetică, populară a întregului sistem.[1]

1. PLANURI ŞI PRINCIPII

Omul, se zice, e compus din 7 (şapte) principii, cari se reduc în realitate la 5 (cinci) planuri. Planurile sunt aceleaşi în om (microcosm), şi în Univers (macrocosm). Care este esenţa acestor planuri sau principii?

Trebue să constatăm, din citatele ce le vom da, că esoterismul în doctrina principiilor este materializarea spiritului, ceea ce e tot una cu negarea lui. „Aceste planuri ale Universului, ca şi factorii omului, nu sunt suprapuse ci se pătrund. Intocmai cum lichidul pătrunde solidul şi gazul pătrunde lichidul, tot aşa *eterul* pătrunde toată materia şi se întinde cu mult dincolo de atmosfera noastră terestră. *Principiul astral* la rândul său *pătrunde eterul* şi tot ce e dedesubt (în *subtilitate,* nu în poziţie), şi aşa mai departe" (p. 13). Subtilitatea planurilor nu înseamnează o eterogenitate de esenţă, de natură, ci e pur materială. „Chiar în lumea pur fizică, găsim că vibraţiile cele mai subtile sunt şi cele mai persistente.

...Această analogie ne arată cum se face că *principiile omului, cari sunt şi ele moduri de mişcare,* urmează aceeaş lege" (p. 17). Şi spre a preciza şi mai mult caracterul material al acestor principii, se spune: *„Totul e vibraţie în Univers: nici o diferenţă de esenţă între principii...* Când o vibraţie încetează, o alta mai subtilă continuă" (p. 58). Inţelegem acum de ce morţii supravieţuiesc „sub forme de vibraţii mai subtile" (p. 18). Se şterge astfel graniţa dintre spirit şi materie, prea evidentă spre a fi înlăturată atât de simplist, şi se materializează toată lumea spirituală. Este continuarea, sub alte forme, a viziunii materialiste. Haeckel identifica pe Dumnezeu cu eterul fizic, în care pluteau aglomerările materiei. Esoteriştii susţin că acest eter cosmic, care de altfel e o simplă ipoteză ştiinţifică, se întrepătrunde cu alte specii de „eteruri", din ce în ce mai „subtile", cari,

---

[1] J. C. Chattrjie: *Filosofia esoterică a Indiei.* Antnoasa (Gorj), Tip. „Ramuri", Craiova.

deşi au nume diferite, sunt tot „moduri de mişcare", tot „vibraţii". Insuşi Dumnezeu poate fi, în această concepţie, un fel de „eter", o „vibraţie" mai „subtilă" decât toate celelalte şi care, de aceea, le pătrunde pe toate. Subtilitatea e pur materială, nu spirituală: spiritul n'are vibraţii ca eterul, nici nu poate fi confundat cu nici o vibraţie oricât de subtilă ar fi. Numai imaginaţia transformă spiritualul în ceea ce este incompatibil cu el: în vibraţie.

Pe de altă parte, dacă materia se scaldă în eter, eterul în astral, astralul în mental etc. fiecare fiind în realitate tot eter din ce în ce mai subtil, cine mă poate opri la o limită? De ce numărul eterurilor să fie numai cinci sau şapte când pot imagina o gamă aproape infinită de astfel de „subtilităţi"? Experienţa, zic ei, mai face să văd cum se schimbă corpul, etericul, mentalul etc. Există totuşi ceva ce nu se schimbă, care e martor înregistrator al schimbării, *subiect unic*, faţă de care celelalte principii sunt *obiecte* (?!): Eul, ce corespunde ultimului plan, planul nirvanic (p. 8).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In realitate, pentru a explica activitatea spirituală, nu e necesar să apelăm la atâtea planuri şi principii cari nu lămuresc nimic. Exemplul etericului e suficient spre a evidenţia şi materialismul şi neputinţa esoterismului în năzuinţa lui de explicare a sufletului. „In corpul nostru fizic recunoaştem două principii: materia grosieră şi vitalitatea. Această vitalitate poate primi numele de principiu eteric", sau „eterul (care e) mai subtil decât gazele" (p. 9—10). Materializarea e evidentă; identificarea vitalităţii cu eterul fizic este pur şi simplu afirmată ca o axiomă. Nici materialiştii, nici Haeckel nu s'au gândit la o soluţie atât de simplă. De ce materia brută, scăldată în eter, nu e vie? Soluţia e ingenioasă, dar ridicolă: în materia brută, „eterul nu e suficient de specializat". De ce lumina care, se zice, e eter în vibrare, neamestecat cu materia, nu e însăşi viaţa? De ce razele ultraviolete distrug viaţa? De ce viaţa e imposibilă în spaţiile interplanetare, unde e numai eter, şi lumina e posibilă? etc. etc. Probabil pentrucă eterul are nevoie de materie spre a naşte viaţa. De ce atunci toată materia nu e viaţă? Pentrucă „eterul nu e specializat". E un

joc inutil de cuvinte, care ascunde sub el sau ignoranţă sau şarlatanie.

In realitate, lucrurile sunt mai simple decât le „simplifică" esoterismul. Materia şi sufletul, în concepţia oricărei filosofii sănătoase, sunt realităţi eterogene, între cari există nu numai diferenţă de grad, ci de natură. Asupra acestui fapt nu ne oprim: avem de combătut nu materialismul, ci o concepţie care se vrea idealistă, opusă materialismului. Mărginindu-ne la psihic, ne întrebăm: sunt într'adevăr etericul, astralul, mentalul etc. manifestări ale tot atâtor planuri diferite? Experienţa răspunde negativ. Fenomenele atribuite diferitelor principii, nu le simt ca aparţinând la planuri diferite, ci ca modificări ale aceluiaş eu: este acelaş suflet care simte, raţionează, se emoţionează etc. Raţiunea, emoţia, senzaţia nu sunt vibraţii în planuri diferite (niciodată nu le percep aşa), ci funcţiuni ale aceluiaş suflet. Astfel se explică impresia de schimbare şi de identitate pe care o avem în cursul vieţii. Fenomenele psihice nu sunt obiecte ale eului subiectiv, în sensul în care e lumea externă, ele sunt tot atât de subiective ca şi eul. Eul le percepe ca activităţi ale lui, nu ca obiecte din planuri diferite. Eu am conştiinţă de mine însumi, ca fiinţă spirituală. Pe când, din contră, niciodată eul nu pune propriile lui manifestări pe acelaş plan cu manifestările materiei. E prea evidentă unitatea spiritului sub diferitele lui activităţi, şi prea clară diferenţa de natură dintre materie şi spirit, spre a fi negată, în chip voalat, prin transpunerea între materie şi spirit a diferite planuri „eterice" din ce în ce mai subtile între cari nu există diferenţă de natură, ci numai de grad.

Esoterismul e din acest punct de vedere un materialism deghizat sub aspecte spiritualiste, este o nouă ofensivă a materialismului împotriva adevărului creştin.

Iar dacă ni se opune autoritatea „clar văzătorilor", să ni se dea voie a avea mai multă încredere în mărturia sfinţilor şi marilor mistici creştini, cari deşi ar fi trebuit, după teoria aceasta, să vizioneze toate planurile cosmice, n'au conceput altfel sufletul decât ca pe o substanţă spirituală, deosebită esenţial de materie, care activa nu în planuri, ci prin diferite funcţiuni.

2. DUMNEZEU ŞI EVOLUŢIA

Suntem de-abia la început: contradicţiile se îngrămădesc cu cât înaintăm mai mult în desişurile întunecate ale esoterismului.

Brahman este „Absolutul, fără atribute, fără relaţiuni, fără vre-un raport cu Universul manifestat" (p. 41); Brahma e „principiul prim care produce Universul şi prin urmare e în raport cu el" (p. 42). După aceste definiţii, mai ales că la naşterea lumilor se afirmă că „facem abstracţie de Absolut", am fi înclinaţi să lăsăm esoterismul în seama ştiinţei: ea se ocupă de substanţa universului şi are dreptul să admită sau nu concepţia esoterică despre principiul prim. Religia se ocupă de existenţa Absolutului şi de raportul lui cu lumea. Pentru ei absolutul n'are nici atribute, nici vre-un raport oarecare cu universul. Aici ar fi locul să ne formulăm obiecţiunile noastre în legătură cu atributele şi cu relaţiunile dintre Absolut şi lume. Consecvenţa nu e însă caracteristica esoterismului. Dupăce face aceste distincţii, le neagă totdeodată, susţinând că: „Brahman şi Brahma nu sunt decât *două aspecte* ale unui singur şi acelaş lucru: între ele *nici o diferenţă de esenţă*" (p. 42), scutindu-ne astfel de discuţia ce era s'o deschidem. Probabil că această divinitate e ca omul care lucrează numai cu mâinile: privită din faţă (un aspect) e principiul prim care cu mâinile ei plăsmueşte lumile; privită din spate (alt aspect) este imobilitatea Absolutului care nu plăsmueşte nimic, şi nici nu e în relaţie cu lucrarea mâinilor din faţă (?!). Oricum ar fi, pentrucă între „cele două" nu există diferenţă de esenţă, înseamnează că şi Brahma, principiul prim, generator de universuri, este Dumnezeu; nu poate fi identificat spre exemplu cu materia materialiştilor. Dumnezeu e deci cauza sau principiul prim, Forţa unică din care se nasc lumile.

Ce este conceptul Forţei unice? In lume totul e mişcare. „Singurul lucru" pe care îl ştim „în mod real", zic ei, e faptul că „mişcările" noastre sunt produse de noi înşine, adică de o forţă. De aici pot conchide, ipotetic, că şi mişcarea din univers este efectul unei forţe. Dacă în afară de forţa voastră proprie, toate celelalte forţe sunt ipotetice, „ce drept aveţi de-a conchide că forţa care e în-

dărătul acestei mulţimi de mişcări (pe care o numiţi: oratorul) este diferită de aceea care este îndărătul acestei mulţimi de mişcări (pe care sunteţi de acord s'o numiţi: lampă)? Niciunul. Din acest fapt rezultă că o singură şi *aceeaş Forţă sub legi diferite*, produce efecte diferite" (p. 27—28). Acesta e tot argumentul. Plasându-ne chiar în perspectiva „esoterică", întrebarea următoare e tot aşa de justificată, ca şi cea anterioară: de vreme ce numai forţa mea o cunosc, ce drept am să presupun că în dosul multiplicităţii pe care o percep este o singură Forţă şi nu o multiplicitate de forţe diferite? Eu mă percep ca forţă distinctă de presupusa „forţă unică" şi de celelalte forţe, prietenul meu se percepe la fel, şi tot aşa toţi oamenii. Nu pot avea încredere în mărturia prietenului meu care se percepe ca şi mine? Să presupun, în contra evidenţii, că toţi ne minţim unii pe alţii, că în realitate nu suntem forţe deosebite, ci una şi aceeaş Forţă? E mare distanţă între conceptul providenţii divine care menţine universul în existenţă, şi identificarea universului însuşi cu divinitatea, căci la această identificare duce conceptul Forţei unice. Materialiştii concep materia ca substrat unic al existenţei, dar o cred împărţită în părticele indivizibile, mânate de forţe contradictorii: repulsia şi atracţia. Materia e în permanentă mişcare: mişcarea e inerentă ultimelor ei particule. Aşa explică materialismul geneza universului. Pentru esoterism chestiunea e mai simplă, ca să scape controlului ştiinţific care dovedeşte falsitatea materialismului: singură mişcarea există în univers; ea nu presupune particule materiale, cari nu există, ci numai o Forţă unică. De aici concluzia: „In univers găsim un aspect absolut şi un aspect relativ; relativul este mişcarea, şi absolutul este Forţa... Această Forţă a fost numită Dumnezeu de către unii. Hinduşii o numesc Brahma". Iată un „aspect absolut" care „sub legi diferite" produce „efecte diferite" luând astfel „aspect relativ". Lumea devine astfel manifestarea „sub legi diferite" a lui Dumnezeu. „Legile" acestea, cari nu ni se spune de unde au putere asupra lui Brahma, au un efect atât de mare încât *relativizează* absolutul. Cine vrea să priceapă ceva, priceapă!

Mai mult: „legea manifestării" îmi dă imaginea unui Dumnezeu care în *mişcare de vârtej* naşte lumile, aşa cum

cercul de foc se naşte prin învârtirea unui cărbune aprins. E ciudat — nu? — să vezi „aspectul absolut", pe Dumnezeu, învârtindu-se sau fiind învârtit de legi diferite spre a produce lumile. Ne întrebăm: ce diferenţă e între materialism şi esoterism? Niciuna. Conceptul materie e înlocuit prin conceptul Forţă. Aceasta e concepţia creştină? Cred că nu e necesar să răspundem.

Totuşi, zic ei, există o deosebire esenţială între materialism şi sistemul esoteric: materialismul se îmbracă şi de astădată în aparenţe idealiste, spiritualiste. Care e deosebirea? Materialiştii cred în forţele oarbe ale materiei, pe când esoterismul concepe forţa unică, pe Dumnezeu, ca fiind inteligent. Argumentul pe care-l aduc în favoarea unei Forţe inteligente e tot atât de slab ca întreg sistemul: „Forţa fiind inteligentă în noi (adică în singurul caz unde ea ne este cunoscută) nu avem dreptul să afirmăm că ea este neinteligentă în orice altă parte". Materialismul vrea să plăsmuiască inteligenţa din forţe „oarbe"; esoterismul plăsmuieşte „forţele oarbe" din inteligenţă. Forţa ce-o percep în mine ca inteligentă nu e însă Forţa unică, ci forţa mea. Inteligenţa mea nu-mi dă dreptul să extind acest atribut oricărei alte părţi din cosmos. Ştiinţa mă opreşte spre exemplu să consider piatra inteligentă: observaţia şi logica sunt de acord în această privinţă. Esoterismul răspunde: e adevărat, dar divinitatea inteligentă nu-şi manifestă inteligenţa în piatră pentrucă „doarme". Dăm citatul, ca să nu se creadă că inventăm: Divinitatea, identică ei însăşi, *doarme* ascunsă în sânul pietrii reci. Treziţi-o pas cu pas şi pe măsură ce „va evolua", neschimbătoare în esenţa sa, dar manifestându-se din ce în ce mai mult prin *vehicule* (are nevoie şi de vehicule!) din ce în ce mai perfecte, — veţi vedea piatra transformându-se în plantă, planta în animal, animalul în om, omul în înger..." şi aşa mai departe, până la „tronul negrăitei divinităţi total manifestate" (p. 94).

„Creşterea" e „eliberarea treptată, desvoltarea puterii divine în întregime latentă în orice formă creată". Iată o divinitate „inteligentă" care doarme şi se trezeşte treptat, ca să ajungă cu vremea până la suprema manifestare. Iată o divinitate care se manifestă, dar care, spre a se regăsi

pe sine trebue să se „elibereze“, să lupte împotriva robiei propriei ei manifestări; o divinitate care „evoluiază“ împiedecându-se de rădăcinile realizărilor ei anterioare. Orice comentar e inutil.

De ce evoluiază? Pentrucă evoluția este rezultatul *necesar* (păstrați acest termen!) al involuției, prin care... Ființa unică și universală *s'a înfășurat* în chip tainic până a produce această *supremă iluzie:* planul fizic“ (p. 95). Ce e involuția? „La început principiul divin *se învăluie* din ce în ce mai mult până ce produce materia fizică, care e *punctul celei mai dense învăluiri a sa.* Apoi când elementul eteric *se desvăluie* și devine aparent, avem regnul vegetal, — principiul astral liberat la rândul lui produce regnul animal..“ (p. 59). Să recunoaștem într'adevăr distincția dintre materialism și esoterism! Așadar divinitatea cea inteligentă se învăluie și se condensează devenind materie (e destul să comprimi inteligența, s'o faci mai „densă“, ca să se nască materia!?), se desvăluie, eliberându-se din „robia“ materiei, și devine plantă, animal, om, înger, Dumnezeu. Numai că în vremea învăluirii ar trebui să apară întâi omul, pe urmă animalul, planta și în urmă de tot piatra. Aceasta e prima absurditate, căci nimeni n'a văzut sau și-a închipuit plante și animale existând înainte de-a fi materia brută. Pe de altă parte: cum inteligența divină devine materie, element „josnic“ împotriva căruia trebue să lupte spre a se „elibera“? Nimeni nu poate concepe materia ca o inteligență adormită și densă, iar viața ca o inteligență trezită. Dar să nu ne grăbim cu nedumeririle: esoterismul ne pregătește atâtea răspunsuri surprize, încât trebue să cădem de acord că într'adevăr nu e identic cu materialismul.

Esoterismul se complace în soluții radicale (ca Alexandru Macedon!): ca să împace materia cu inteligența declară pur și simplu materia brută ca fiind „suprema iluzie“. Se vede că există și iluzii mai mici. Intr'adevăr Universul nu e ceea ce știm noi, ci imaginația lui Dumnezeu: materia, planta, animalul etc. sunt „idei și imagini“ divine (p. 41). Totul e iluzie. Cu alte cuvinte, când pun mâna pe o piatră, nu mâna mea a atins piatra, ci o idee divină trează a atins altă idee divină adormită: aceasta e concluzia iluzionis-

mului esoteric. Mai mult: Dumnezeu trebue să lupte ca să se elibereze de iluzii, căci şi-a pierdut fiinţa printre propriile lui „imagini". Totuşi să nu anticipăm: esoterismul ne invită să asistăm la emanaţia şi absorbţia lumilor, la naşterea universurilor „iluzii".

Brahma are „zile" şi „nopţi". Zilele sunt epocile când Brahma e treaz; nopţile sunt epocile când Brahma doarme. Spectacolul începe aşa: Brahma doarme. In acest timp nimic nu se mişcă, nimic nu există. E întunerec (p. 45—46). Când se trezeşte (cine îl deşteaptă? Poatecă pentrucă se ivesc zorile?), vede că nimic nu există şi îşi aduce aminte de existenţele, de lumile anterioare. Trece un timp ca să se distingă pe sine din conglomeratul amintirilor (p. 48). Atunci amintirile, ideile trecute, le percepe ca obiecte faţă de Eul lui subiectiv. Ele constitue „substanţa cosmică, materia virgină" (p. 49). Materia virgină „impresionată" de Eul divin naşte universul (prin involuţie, sau altfel? Nu ştim). Sufletul universal se divide în suflete individuale: Dumnezeu se împarte în bucăţi, fiind întreg în fiecare bucată, „sub acţiunea agenţilor externi" (?! p. 53). Iată un Dumnezeu care-şi „impresionează" propriile idei, şi din această „impresionare" rezultă piatra, planta, animalul, omul etc. E într'adevăr „impresionant"! Nu urmărim îndeaproape acest proces, pentrucă e inutil: imaginaţie gratuită şi absolută.

Aşadar Brahma când se trezeşte îşi aminteşte de existenţele anterioare: aşa se naşte Universul. Când Brahma „încetează de-a imagina", „adoarme" din nou (p. 41) şi Universul se reîntoarce la „cauza primă din care a ieşit" (p. 29). Această emanare şi absorbţie a lumilor în Brahma „se continuă fără încetare", „nu are nici început, nici sfârşit". Esoterismul a uitat însă un lucru: că numărul lumilor s'ar fi înmulţit dacă presupune că şi când doarme, Brahma, câteodată, visează (de ce n'ar visa?), şi visurile lui ar fi o îngemănare de astfel de lumi haotice!...

Numărul lumilor e infinit, şi ar putea fi chiar mai mare, în ipoteza visurilor. Materialiştii când afirmă infinitatea lumilor sunt contrazişi de ştiinţa şi logica umană: numărul „lumilor", ca realităţi concrete, nu este infinit decât în imaginaţie, dar în realitate nu poate fi decât finit. Esoteriştii ne dispensează de a desvolta această discuţie: cine

poate număra „ideile“ divine? Critice-i ştiinţa şi raţiunea umană, ca pe materialişti! Sunt lucruri pe cari le ştiu numai „clar-văzătorii“ (p. 41).

Există, în schimb, alte lucruri „impresionante“: universul e amintirea ideilor trecute, sau „impresionarea“ acestor idei. Deci acelaş univers se repetă în chipul infinitelor universuri. Căci universul de azi „a fost precedat de un alt univers al cărui fruct este şi disolvându-se va da germenul unui nou univers şi tot aşa din aproape în aproape“. Aşadar divinitatea e *necesitată* în naşterea anumitor universuri. Unde e inteligenţa ei? Unde e posibilitatea de perfecţionare a omului? Ce rost mai are reîncarnarea? Dacă universurile se nasc în număr infinit, n'au nici început nici sfârşit, niciodată omul, acest călător ce-şi simte străinătatea pe pământ, nu se va putea odihni în pacea fericirii pe care o doreşte: el va dormi şi se va trezi mereu acelaş odată cu Brahma şi cu universurile. Dar el este o entitate din acest univers, care constitue permanentele amintiri ale divinităţii. In această perspectivă, problema mântuirii n'are nici un sens. Dacă se'ntâmplă cumva să se trezească odată Brahma mânios (de ce nu?: doarme, se trezeşte, îşi aduce aminte, se poate deci şi mânia), probabil pentrucă l-ar fi pişcat niscaiva „agenţi externi“ (cari de-abea apucă să împartă sufletul universal în suflete individuale), distruge toată opera „sfinţirii“ mele, căci tulburându-i-se ideile se tulbură şi toate elementele universului, cari sunt chiar aceste idei.

Acesta este Dumnezeul esoterismului: Absolutul care „sub anumite legi“ se relativizează şi evoluiază; inteligenţa care e suficient să *adoarmă* sau, mai bine (căci când doarme Brahma, se zice, că nimic nu există, deşi acelaş Brahma doarme în piatră: sunt desigur două „aspecte“ ale somnului) să se condenseze ca să devină piatră, să se desfăşoare, să se elibereze (lăsând totuşi resturi de materie în urmă) ca să devină plantă, animal, om etc. Pe de-o parte când Brahma doarme nimic nu există, când se trezeşte totul există; pe de altă parte când Brahma doarme există piatra care-l încarcerează, când se trezeşte treptat, treptat (nu se poate trezi dintr'o dată!, există planta, animalul, omul etc., în care răsuflă mai uşurat, fără să înceteze totuşi să doarmă mai departe în piatră. Esoterismul nu

admite ca Brahma să doarmă cu un ochiu sau cu o parte din el, şi să fie treaz cu celalalt ochiu sau cu cealaltă parte. Nu, Brahma e întreg în piatră şi în animal. Brahma întreg doarme şi e treaz totdeodată: lumea există şi nu există totdeodată. Că într'un loc e potenţial, în alt loc „eliberat", aceasta nu schimbă nimic din situaţie: pretutindeni e acelaş Brahma. Dumnezeul acesta care se împiedică şi se luptă în contra propriilor manifestări, fără să se poată elibera decât parţial, care se pierde printre „iluzii", perfect fiind (căci doar e un „aspect absolut"), se manifestă în imperfecţiunea creaţiei ca să-şi cucerească prin ea perfecţia ce se zice c'o are. El e perfect şi totuşi el însuşi tinde spre perfecţiune, adică e imperfect. Căci evoluţia *necesară*, starea de potenţialitate presupune o nevoie, o lipsă care te împinge să tinzi spre ceea ce n'ai dar vrei, doreşti să ai. Absolutul nu poate fi potenţă, decât renunţând la sine însuşi, adică relativizându-se. Esoteriştii cred în relativizarea absolutului, pietrificarea inteligenţii, zilele şi nopţile unui Dumnezeu ce are nevoie de odihnă, când se plictiseşte sau se oboseşte de imaginarea atâtor „iluzii". Ce este Binele şi Răul? Simple noţiuni relative: sunt tendinţe, zic esoteriştii (p. 76). Binele ar fi tendinţa spre creştere, spre eliberare. Tendinţe fiind, zicem noi, nu pot fi numai „aspecte" diferite: sunt tendinţe antagonice, una prin care Dumnezeu e oprit să se deştepte din „adormire", alta care face pe Dumnezeu să înfrângă mirajul „somnului" şi să se trezească din ce în ce mai mult. Cum acelaş Dumnezeu e hărţuit de tendinţe contradictorii? Sau e robul lor?

Dumnezeu fiind întreg latent în orice creatură, mă pot închina pietrii în care doarme Dumnezeu, şarpelui veninos în care Dumnezeu e mai treaz, criminalul care e un Dumnezeu ce se ignorează pe sine, pot înghiţi otrava ca pe Dumnezeu, să ucid cu cuţitul pentrucă e Dumnezeu etc. Esoterismul e într'adevăr cea mai cuprinzătoare sinteză a tuturor religiunilor inferioare, degenerate ale omenirii, căci în el totul e totdeodată şi adevărat şi neadevărat, şi realitate şi iluzie. N'are însă nici o legătură, fie cât de imaginară, cu creştinismul. Dumnezeu, în creştinism, nu evoluiază: este veşnic acelaş; esenţa Lui nu e identică cu lumea. Dacă există mişcare şi evoluţie în univers, nu Dum-

nezeu e cel ce evoluiază, cel ce-şi desfăşoară potenţele, ci substanţa creată a lumii. Distanţa dintre Creator şi creatură este o dată esenţială a revelaţiei, raţiunii şi experienţii: niciodată creatura nu poate deveni Dumnezeu, contingenţa şi relativul însăşi Absolutul. „Ceriurile spun mărirea lui Dumnezeu", dar nu sunt însuşi Dumnezeu; contingenţa creaţiei indică pe Creatorul transcendent, dar nu e însăşi Creatorul; relativitatea mişcării şi a legilor din lume postulează existenţa Absolutului, dar nu e însuşi Absolutul. Diferenţa de esenţă dintre creatură şi Creator este ceea ce afirmă creştinismul şi neagă esoterismul. Cum ar fi posibilă o identificare a lor?!

3. EU ŞI DUMNEZEU

Doctrina identificării creaţiei cu Creatorul îşi găseşte aici suprema afirmare, lămurind şi mai mult prăpastia ce se cască între esoterim şi creştinism.

„Omul e în mod esenţial una cu Dumnezeu. Geme acum în mizerie pentrucă e orbit de vălul iluziei..." (p. 89). E egoist, pentrucă-şi „ignorează" fiinţa: „tu biet sclav al iluziilor tale..., tu eşti în esenţă Dumnezeu" (p. 93). Revenim aşadar la Dumnezeul esoteric, care se ignorează pe sine (?!), geme în mizerie (?) şi e „sclav" al propriilor lui „iluzii". (?) „Toţi suntem manifestări ale divinităţii pentrucă în Universul întreg, — nu e nimic altceva decât Acela" (p. 104). Şi totuşi „Acela" se împiedecă în propriile lui manifestări, ca omul beat pe care propriile lui picioare îl împiedică să meargă: face câţiva paşi de „eliberare", se împiedecă, cade şi adoarme; se trezeşte, se ridică, se împiedecă, adoarme, şi aşa mai departe. Dacă şi trupul e Dumnezeu şi sufletul e Dumnezeu, de ce lupta morală, ascetică de eliberare a sufletului? Dumnezeu se luptă împotriva lui Dumnezeu ca să se elibereze de sine însuşi? Sau o idee divină se luptă împotriva robiei altei idei divine?

Dacă omul e identic cu Dumnezeu, de ce ideile şi imaginaţiile lui nu constituie tot atâtea lumi reale? Esoterismul pare a fi o astfel de lume, emanaţie a „omului-Dumnezeu", — dar, spre desiluzia lor, nu o lume reală, ci... imaginară, „supremă iluzie".

Dacă eu sunt identic cu Dumnezeu, pot să fac ce vreau, căci în Dumnezeu distincţia dintre Bine şi Rău n'are nici un rost (p. 75—76). Este concluzia pe care au aplicat-o unele secte ruseşti, la care „Dumnezeu" şi „Hristoşii" trăiau cu „Fecioarele divine" într'o perversitate şi promiscuitate înspăimântătoare. De altfel chiar esoterismul susţine ca soluţie în contra desfrânării nu tăria morală a voinţii, ci poligamia. Identificarea omului cu Dumnezeu face inutile toate valorile morale, spirituale, culturale, cucerite cu atâta trudă dealungul veacurilor. Anarhie şi desmăţ, aceasta e concluzia esoterismului. Căci dacă sunt Dumnezeu, n'am nevoe să mă eliberez de mine, spre a mă căuta şi identifica tot cu mine, nici să tind spre Dumnezeu, căci ar însemna că nu sunt Dumnezeu etc.

Glasul conştiinţei, glasul făpturii însă respinge această identificare absurdă: eul uman se percepe ca inteligenţă mărginită, creatură care se simte dependentă de Dumnezeu, nu identică cu El. Este conştiinţa stării noastre creaturale, care ne împinge nu să dorim a deveni identici în esenţă cu Dumnezeu, ci să-i împlinim întru totul voia Lui, să păşim pe cărările de lumină pe cari El le-a hărăzit omului din dragoste, nu din necesitate. Nemurirea şi fericirea veşnică nu e rezultatul necesar al identităţii noastre cu divinitatea, ci un har al dragostei divine. El ne-a hărăzit aceste măriri şi ne-a arătat calea prin care le putem dobândi, fără însă a ne pierde calitatea creaturală. Unirea sufletului cu Dumnezeu e comparată adesea de marii mistici creştini cu transformarea unui cristal pur în lumină: cristalul străluceşte ca soarele, dar prin aceasta n'a devenit identic cu lumina sau cu soarele; sufletul străluceşte, sub puterile divine, în lumină transfigurată, dar nu încetează de-a fi creatură: E creatura care n'a devenit Dumnezeu, dar şi-a găsit fericirea în contemplarea Creatorului său, aşa cum pasărea cântă fericită când aripile ei bat aerul, fără a fi nevoie să devină ea aer sau lumină.

4. MÂNDRIA LUCIFERICĂ

Mai rămâne, în această privire generală, să lămurim o nedumerire: cum de esoterismul recunoaşte şi propagă su-

perioritatea moralei creştine? Nu este aceasta un indiciu al adevărului teoriilor lor? Nu. Ea e pusă numai spre a înşela susceptibilităţile celor dreptcredincioşi. Cum poate fi greşit cel ce urmează căile aspre ale ascezei? Acesta nu e argument, căci scris este că însuşi diavolul se poate închipui în înger de lumină. Pe de altă parte am văzut că sistemul esoteric n'are drept concluzie necesară moralitatea. Din contră. Binele sau Răul e în esenţă aceeaş Divinitate. Gnosticii bazaţi pe sisteme tot atât de fantastice, au căzut fie în libertinism exagerat, fie în ascetism exagerat. Cu toate acestea nici o atitudine, nici cealaltă n'au fost mai adevărate. Materialiştii, în special Haeckel, nu acceptă morala superioară a creştinismului? Totuşi chiar esoterismul soco-teşte materialismul greşit şi nedovedit (p. 32). Aceeaş este poziţia esoterismului.

Superioritatea moralei creştine e atât de evidentă încât o adoptă cele mai variate sisteme: de aici nu rezultă adevărul lor, ci adevărul şi divinitatea lui Hristos, sublimitatea creştinismului. Intre creştinsm şi esoterism nu există alt raport decât acela de fals plagiat moral.

Fals: de ce? Pentrucă „virtutea" esoterică izvoreşte din mândrie, pe când izvorul virtuţii creştine este umilinţa. Mândria de-a te şti sau a te vrea identic cu Dumnezeu e păcatul luciferic, specific satanic: el nu duce la mântuire ci la pieire. Din această mândrie, care a stricat armonia creaţiei, reiese şi „metoda" ascetică de „purificare": omul, numai prin efortul voinţei lui, poate să se elibereze de tirania trupului şi să se identifice cu Dumnezeu care e în el, e el însuşi; e vorba numai de trecerea prin „vibraţii" din ce în ce mai „subtile". E un egocentrism satanic.

Umilinţa creştină, opusă mândriei luciferice, reiese din conştiinţa limitelor şi stării noastre creaturale: „Spune-mi mie Doamne, ce este omul pe faţa pământului: praf şi pulbere care-l bat vânturile. Iarăşi sufletul este numai o scântee, Doamne, Doamne, înaintea Ta..." De aceea omul, creştinul mărturiseşte: singur, orice „metodă" aş folosi, nu pot nimic, nu fac nimic, dar pot totul în Iisus Hristos. Căci tot binele nu urcă dela om la Dumnezeu, ci se coboară de sus dela Părintele luminilor, spre a ajuta omului să urmeze

fără şovăire cărările isbăvirii. In esoterism harul e un nonsens, pentrucă fiecare e Dumnezeu; în creştinism harul divin este o dublă necesitate: pentru relaţia iubitoare dintre creatură şi Creator, şi pentru mărginirea creaturii, care singură nu poate realiza chemările veşnicelor zări, mai ales în starea în care se găseşte azi. De aceea viaţa creştină este viaţa harică, în cadrul Sf. Biserici, pe când esoterismul e moralism egocentric, în care voinţa e umflată până la ultimile ei limite fără a putea atinge vreodată revărsările de lumină ale Cerului.

„Fără mine nu puteţi face nimic", este crezul creştin; prin noi înşine facem totul, căci totul depinde de noi: este mărturisirea esoterică. Se mai poate susţine că e una şi aceeaş morală? E distanţa incomensurabilă dintre mândrie şi umilinţă, dintre Lucifer şi Hristos. Iată cum negarea diferenţii de esenţă dintre creatură şi Creator are consecinţe diferite în toate domeniile, cari nu pot fi puse în nici un caz sub eticheta creştinismului. Materialistul vede în lume numai materie: ştiinţa îi opune ireductibilitatea fenomenelor psihice umane, şi contingenţa lumii.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Esoterismul, cu o imaginaţie care materializează spiritualul, plasează evoluţia nu în lume, ci în Dumnezeu, ceea ce e o absurditate mai mare decât cea materialistă. Contradicţiile ce le-am relevat sunt, credem, concludente în acest sens.

Creştinismul acceptă perspectiva ştiinţifică despre Univers, nu pune limite ştiinţei ca materialismul; dar respinge ideia unei evoluţii în Dumnezeu, care ar decurge din identificarea creaturii cu Creatorul. Ar fi o reîntoarcere la materialism însă pe căi inverse, aşa cum face esoterismul.

Esoterismul se aseamănă păgânilor din Listra cari socoteau pe Apostolul Pavel şi Barnaba zei; dar creştinismul le răspunde, prin gura sf. Apostol Pavel: „bărbaţi, pentruce faceţi acestea? Şi noi suntem oameni, având ca voi aceeaş fire şi simţire, care vă binevestim ca să vă întoarceţi dela aceste nimicuri spre viul Dumnezeu, care a făcut cerul şi pământul şi marea şi toate cele ce sunt într'ânsele" (F. Ap. 14, 15).

Creatura nu numai nu e Dumnezeu, dar nici nu poate deveni Dumnezeu, şi nici nu tinde, nici nu doreşte, în funcţia ei normală, să devină identică cu Dumnezeu. Cine a pornit sincer, înşelat fiind fără să ştie, pe cărarea esoterismului indian, — să mediteze adânc asupra absurdităţilor cuprinse în această doctrină, asupra deosebirilor iremediabile dintre creştinism şi esoterism, şi să nu se îndoiască de sănătatea raţiunii care desvăluie aceste absurdităţi, — ci dacă însetează după o spiritualitate mai adâncă să se lepede de beţia opium-ului oriental şi să pornească cu toată convingerea pe urmele marilor mistici creştini. Va avea fericirea nu de-a fi un Dumnezeu care se sbate în „iluzii" şi „mizerie", ci în starea lui creaturală, de-a găsi pe Dumnezeu aşa cum ni s'a revelat El, şi cum îl acceptă Biserica, raţiunea şi experienţa.

Căci recunoaşterea stării noastre creaturale e suprema sinceritate; iar identificarea de esenţă cu Dumnezeu, suprema minciună. Şi aceste rânduri se adresează celor sinceri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ECLESIASTUL

SCURTE NOTE EXPLICATIVE[1]

De Preot Dr. NICOLAE NEAGA
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

12. *Şi dacă unul este luat fără de veste, cel de al doilea sare pentru el; căci sfoara pusă în trei nu se rupe degrabă.*

Unde sunt doi puterea creşte, acesta e un adevăr de când lumea, de aceea se constată aici că de cele mai multe ori nu poate unul ce pot doi sau trei împreună. Partea cu sfoara e o zicere proverbială. „A lua fără de veste" înseamnă aici a ataca prin surprindere. Lucrul se putea întâmpla des mai ales în împrejurările descrise în v. 11, cu prilejul dormitului sub cerul liber, când se ocaziona preţuirea camaraderiei.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

13. *Mai de preţ este un copil[2] sărman şi înţelept decât un rege bătrân şi nebun, care nu mai este în stare să asculte de sfaturi.*

Prin contrast se arată preferinţa faţă de un copil înţelept. Inţelepciunea bine întrebuinţată poate înlocui, uneori, experienţa unei vieţi trăite. Numai pe bătrânii ajunşi la inferioritate intelectuală îi osândeşte Eclesiastul, nu însă pe cei cari şi-au păstrat integritatea facultăţilor spirituale. Sărăcia nu e o condiţie a înţelepciunii, după cum nu e nici bătrâneţea un loc de întâlnire a nebuniei.

Pentru un rege prost nu mai există probleme de stat, pentrucă el nu poate îmbrăţişa complexitatea vieţii. Afară de aceea, pe lângă idei serioase, la conducere trebue totdeauna şi oarecare curaj. Lipsindu-i acestea, puterea de coeziune dintre el şi reprezentanţii naţiunii slăbeşte şi atunci nu se

---

[1] Urmare dela pag. 329.

[2] J e l e d παῖς traduc unii cu june, tânăr, om, bazaţi pe locuri ca Fac. XXXVII_{30} I Reg. III_1 unde Ieled (Iosif şi Samuil) au o vârstă mai înaintată.

mai poate concepe condiția visată de Eclesiast că statul trebue să aibă în fruntea lui un om înțelept.

14. *Căci el iese din închisoare ca să domnească, deși s'a născut sărac în țara lui.*

E greu a ști cine e acela care iese din închisoare. Să fie înțeleptul recomandat ca șef de stat? Atunci în urma căror împrejurări a ajuns în închisoare? Unde i-a fost înțelepciunea pe care o evidenția mai 'nainte Eclesiastul și care trebuia să-i fie ghid în viață? Poate vrea să zică: Chiar din temniță dacă ar ieși, fiind însă înțelept e de preferat unuia lipsit de minte.

15. *Văzut-am pe toți cei vii care merg sub soare îmbulzindu-se lângă copilul care îi va lua locul ca rege.*

Tânărul înțelept e primit cu frenezie de publicul aderent al unui astfel de șef. Lumea fascinată îl aclamă, ca pe-o persoană de valoare. Atracția asupra sa e justificată de rangul care i se pregătea și care, firește, impune respectul publicului. In Vechiul Testament regele e locțiitor al lui Dumnezeu. Regii se numiau unșii Lui[1] și se bucurau de-o venerațiune aleasă înaintea poporului. Pentru „les majestate" se aplica pedeapsa cu moartea.[2]

Entuziasmul față de tânărul rege mai poate fi inspirat și din teamă; în tot cazul merite personale încă nu obținuse cel aclamat.

16. *Și nu se mai sfârșia poporul în fruntea căruia era; totuși urmașii lui nu se vor bucura de el. Și aceasta este deșertăciune și vânare de vânt.*

Intronarea regelui se face cu mult fast... Toți îl recunosc de singurul lor conducător. Nădejdea legată de inaugurarea unei ere nouă este însă desmințită: fie pentrucă înțepenind în inactivitate domnitorul devine inacceptabil, fie pentrucă cel care-i vine în urmă n'are nimic de preț. Această desamăgire a altora o împărtășește și Eclesiastul.

---

[1] I Regi XII_{3} II Reg. XIX_{21}.
[2] II Regi, XIX_{21}.

17. *Ia seama la picioarele tale când te duci în casa Domnului. Dacă te apropii să asculţi, este mai bine decât să aduci jertfa nebunilor, căci ei nu ştiu decât să facă rău.*

Intre versul anterior şi acesta nu există legătură de idei. Eclesiastul îşi resfiră adesea în mod abrupt gândurile. Uneori îţi face impresia că n'ai înainte altceva decât o grămadă de sentinţe mai mult sau mai puţin orânduite. Altcum stau lucrurile dacă versul acesta l-am ataşa capitolului următor, unde tocmai găsim un grup de asemenea sfaturi.

Eclesiastul atrage luarea aminte celor cari cercetează casa de rugăciune, punându-le în vedere că intrând acolo să ducă cu ei evlavie şi să meargă acolo nu din plăcerea de-a fi văzuţi de alţii. Intraţi în casa Domnului să asculte cu cucernicie învăţăturile. Punerea la inimă a învăţăturii sfinte este mai de preţ decât aducerea unor sacrificii, adesea lipsită de bună intenţie. Exista, după cum ne informează şi Isaia (1, 1—2), o concepţie greşită că aducând jertfe multe poţi dobândi iertare la Dumnezeu, dar înaintea lui Dumnezeu nu e obligatoare nici măcar cercetarea casei de rugăciuni. Acestea sunt mijloace nu scopuri.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

V. FOLOSUL AVUŢIEI

In afară de subiectul indicat în titlu, cap. V se mai ocupă de: comportarea faţă de cele sfinte, moderaţia în vorbă şi faptă, voturi şi unele anomalii sociale.

1. *Nu te grăbi să deschizi gura ta şi inima ta să nu se pripească să scoată o vorbă înaintea lui Dumnezeu căci Dumnezeu este în ceruri, iar tu pe pământ, pentru aceasta să fie cuvintele tale puţine.*

O altă nemulţumire a Eclesiastului e modul cum se face rugăciunea. In această privinţă Israil era grozav de formalist. De-i surprindea momentul destinat rugăciunii în mijloc de stradă, acolo stăteau locului, şi cu faţa îndreptată spre templu îşi sbierau rugăciunea. Păgânii se rugau repetând în continuu aceeaş rugăciune, cu aceleaşi cuvinte, numai să aibă ce borborosi: „Baal auzi-ne!"... strigau din zori şi până în amiazi, schiopătând în jurul altarului.[1]

[1] Stenmeyer L., Die Rede des Herrn auf d. Berge, 89

Falsul sentimentalism îl urgiseşte Eclesiastul; deasemenea învaţă că nu lungimea rugăciunii este esenţialul. O condiţie e seriozitatea şi convingerea. Solomon pregăteşte felul de rugăciune creştin.[1]

Antiteza: „Dumnezeu e în ceruri, tu pe pământ“, spune că alături de omnipotenţa lui Dumnezeu omul e o nimica toată. Rugăciunea trebue să conţină şi o preocupare de calităţile Aceluia cărui i se adresează omul, o determinare a Lui, căci altcum sufletul n'are de ce se agăţa spre a-şi urca cererea la El. Aşa e la Împărate ceresc: „mângăitorule carele pretutindenea eşti“, la alta: „Prea sfântă Treime“, la Rugăciunea domnească: „Tatăl nostru carele eşti în ceriuri“, aici „Dumnezeu e în ceriuri“.

2. *Visurile vin din multele griji, iar glasul celui nebun din mulţimea de vorbe.*

Preocupările prea intensive suscită sistemul nervos, din care pricină somnul devine supărător prin mulţimea de visuri agitate. Este preferabilă şi aici calea de mijloc. Eclesiastul recomandă moderaţia şi în vorbă şi rugăciune. Cine crede că în multă vorbă constă priceperea şi forţa intelectuală, se înşală ca şi acela care îşi leagă succesul rugăciunii de prisosul de formule.

3. *Dacă ai făcut o juruinţă lui Dumnezeu, nu pierde din vedere s'o plineşti, căci nebunii n'au nici o trecere, tu însă plineşti ce ai făgăduit.*

Făgăduinţa că vei îndeplini o faptă bună e plăcută lui Dumnezeu. Il aflăm practicat votul din cele mai îndepărtate vremi. Iacob, Ana, Iefta...,[2] au dat făgăduinţi lui Dumnezeu. Indeplinirea votului făcut obligă în conştiinţă. Sunt multe locurile biblice cari normează îndeplinirea lor. Un exemplu avem în Deut. XXIII_{21}[3].

„Nebunii“ sunt, în cazul de aici, oamenii incorecţi din punct de vedere al moralei; contrarii lor sunt oamenii serioşi.

---

[1] După modelul din Mateiu V_{5-8}.

[2] Fac. XXVIII $_{20-22}$. I Reg. I $_{11}$. Iud XI $_{30-31}$.

[3] Cine dă făgăduinţă lui Dumnezeu să nu întârzie a o îndeplini.

4. *Mai bine să nu făgădueşti decât să nu plineşti ce ai făgăduit.*

Făgăduinţa este un act liber. Mai 'nainte de a o face e de trebuinţă ca omul să se cunoască bine pe sine ca să ştie dacă îşi poate îndeplini obligaţia morală pe care singur şi-a impus-o.

Vechii greci au scris pe al lor γνῶθι σαυτόν[1] deasupra intrării templului din Delfi, pentru a se cunoaşte că intuiţia psihologică e un punct însemnat în felul de a se conduce.

5. *Nu îngădui gurii tale să tragă spre păcat trupul tău şi înaintea trimisului lui Dumnezeu nu spune: „A fost o rătăcire!" Pentruce să se întărîte Dumnezeu de cuvântul tău şi să prăpădească lucrul mâinilor tale.*

Făgăduinţa făcută devine o datorie a omului către Dumnezeu. Neîmplinirea ei constitue un păcat, căci în cazul acesta trupul este stăpânit de sentimente pe cari conştiinţa nu le aprobă. „Trimisul lui Dumnezeu" este slujitorul altarului, preotul, arhiereul, sau altă persoană sfinţită. In unele texte vechi el se numeşte ἄγγελος (m a l a k în original), nume ce-l poartă şi profeţii.[2] „A fost o rătăcire"... exprimă regretul credinciosului pentru votul făcut. Prin aceasta omul se împotriveşte indirect Aceluia dela care-i vin toate bunurile pământeşti. Din păcate de felul acestora se naşte în om aşanumitul simţ pământesc „adică felul de a fi al oamenilor care nu au pe Dumnezeu în socotelile lor şi uită de bunurile spirituale".[3]

6. *Căci din mulţimea grijilor se nasc visele şi deşertăciunea din prea multe cuvinte. Ci*[4] *teme-te de Dumnezeu.*

Ideile acestui vers ne sunt cunoscute din V_2. Falşul sentimentalism ca şi formalismul exagerat (evidenţiate prin poliloghie) sunt o contradicţie a credinţei în Dumnezeu.

---

[1] Cunoaşte-te pe tine insuţi.

[2] Mal. I_3 II_7 Agheu I_{13}... In Septuaginta (Rahlfs 1935) „πρὸ προσώπου θεοῦ"...

[3] Scriban I. Arhim. Morala... pag. 371.

[4] „De aceea"... [cum clar traduc aceiaşi în Biblia Regele Carol II].

7. *Dacă vezi asuprirea celui sărac şi obijduirea dreptului şi a dreptăţii în cetate, nu te mira de lucrul acesta, căci peste cel mare este unul mai mare, iar Cel Atotputernic veghează peste toţi.*[1]

Cazuri de asuprire sunt dese în răsărit, mai ales în administraţie şi viaţa politică. Judecătorului Samson i s'au scos ochii şi apoi, întemniţat, a fost pus să macine tot timpul, învârtind la o moară de mână. Asupritorul e de obiceiu neonest şi crud. El nu ţine socoteală de dreptatea socia ă şi de dreptul fiecăruia în parte. Martirizaţi se găsesc în toate clasele sociale. Aceasta e impresia Eclesiastului, de aceea zice: „nu te mira".

Către Romani Pavel scria că „dregătorul e slujitorul pus acolo spre a face dreptatea şi a pedepsi pe cel ce săvârşeşte răul".[2] Această aspiraţie se găseşte şi în expresiile de aici ale Eclesiastului, care spune că Dumnezeu va veghea ca simptomul constatat mai sus, să ia sfârşit.

8. *Totuşi este un folos pentru ţară şi anume: ca un rege să domnească peste o ţară gospodărită.*[3]

Inţelept lucru este ca şi-o autoritate lumească să vegheze la bunul mers al treburilor obşteşti; un bun domnitor îndeplineşte un rol social de seamă în stat. Dreptatea şi binele obştesc se realizează mai fericit în cadrul organizaţiei de stat Bine'nţeles regele nu trebue să uite că el e locţiitorul Regelui celui nevăzut, căci numai atunci statul va avea viitor, şi se va înfăptui idealul său.

9. *Cine iubeşte banii*[4] *nu se va sătura de bani, iar cine iubeşte bogăţia nu va avea parte de rodul ei. Şi aceasta este deşertăciune.*

Bogatul se trudeşte necontenit să strângă averi. El e veşnicul prisonier al lăcomiei fără sfârşit. Nu realizează de pe urma muncii trudnice surplusul râvnit, se revoltă; nu

---

[1] In loc de Cel Atotputernic în Biblia Carol II aceiaşi traducători traduc: „şi alţii mai mari sunt peste ei".

[2] Rom. XIII 4.

[3] In Biblia Carol II: „un rege care-şi închină puterile muncii pământului".

[4] In textul original pentru cuvântul bani avem [K e s e f] argint, în cel grecesc ἀργύριον... [Rahlfs].

se poate bucura intens de câştigul trudei, se mâhneşte. Lecţia pe care o dă Eclesiastul prin pilda aceluia pe care avariţia îl izolează de Dumnezeu, e următorea: In această lume a deşertăciunii nu te pot ferici bunuri de natură fizică.

10. *Când se înmulţesc averile sporesc şi cei ce le mănâncă, şi ce folos are stăpânul lor că le priveşte?*

„Cei ce le mănâncă..." sunt mulţimea de angajaţi ai bogatului. Administrarea şi buna păstrare a averilor mari reclamă „slugărime în mare număr".[1] Raportul înmulţirii lucrătorilor e dreptproporţionat cu sporirea bunurilor materiale. Nici nu se poate concepe o exploatare potenţată fără braţele de muncă corespunzătoare. Principiul dreptăţii cere însă ca să preţuim cuvenit pe cei cari obosesc sporind proprietatea patronului.

Stăpânul de aici priveşte mâhnit cum se consumă din ceea ce el zi de zi adună laolaltă, de către unii cari îşi fac un scop înalt de viaţă numai din sporirea bunurilor materiale.

Imbunătăţirea stării materiale duce la o depresiune a stării sufleteşti. Ce dovedeşte aceasta? Că bogatul nu e mai fericit.

11. *Dulce este somnul lucrătorului, fie că mănâncă mult, fie că mănâncă puţin, dar belşugul bogatului nu-i dă răgaz să doarmă.*

Mai odihnitor e somnul săracului decât odihna ce-i vine bogatului din belşugul lui. Truda de peste zi îi face săracului plăcut somnul, dar grijile multe ce le are bogatul, îi alungă somnul dulce. Aceasta înseamnă că belşugul material nu este capabil să satisfacă dorinţele legitime ale omului. Este un alt fel de bogăţie, pe care o pot avea bogatul ca şi săracul: bogăţia fericitoare care izvoreşte din suflet.

12. *Este o răutate cumplită pe care o am văzut sub soare: bogăţii puse la o parte de stăpânul lor pentru a lui nenorocire.*

Cazul bogatului avar, care din lipsa unei juste prevederi devine victima ciudatei sale patimi, e bine prins aici.

[1] Iob I 3.

In dragostea excesivă pentru avere, acest soiu de oameni se lasă lipsit de bucurii legitime, ba se supune adesea unor grele privaţiuni. Pasiunea aceasta se răsbună mai teribil atunci când în mod catastrofal stăpânul pierde într'o clipă avuţiile sale imense. Cazul acestui tip nu e unic, de aceea Eclesiastul ţine să deschidă ochii acelora cari se măgulesc prea mult cu averile lor. Ei se închină viţelului de aur.

13. *Şi dacă bogăţia se pierde dintr'o întâmplare nenorocită şi el are un fecior, acesta n'are nimic din mâna lui.*[1]

Lovitura grea îi vine bogatului prin pierderea averii în urma unei întâmplări nebănuite — boală grea, incendiu, cutremur, inundaţie, furt... sau alte asemenea fulgerătoare primejdii. Parcă ar vorbi ad personam. Eclesiastul vede limpede cât preţuesc comorile pământeşti: nu poţi ascunde nici măcar atât cât să pui în mâna unui copil care s'a nutrit din speranţa că-i fecior de om bogat.

14. *Precum a eşit din pântecele maicii sale, gol se va duce aşa cum a venit şi pentru munca lui el nu va primi nimic ca să poată lua*[2] *în mâna lui.*

Modul cum a eşit din pântecele maicii se aseamănă cu modul cum va pleca din viaţă. Sărac s'a născut sărac va muri: „pentrucă noi n'am adus nimic în lume, tot aşa cum nici nu putem să scoatem ceva din ea afară".[3]

15. *Şi aceasta este o întâmplare nenorocită ca să se ducă aşa cum a venit: şi ce folos că i-a fost munca în vânt?*

Omul se înflăcărează instinctiv pentru muncă. Plăcerea datoriei faţă de ea o au totdeauna cei mai buni dintre oameni, cari se trudesc cu patimă spre a se hrăni şi spre a strânge ca să aibă. Vine moartea ca să facă iluzorie energia cheltuită, când peste tot ce s'a cucerit într'o viaţă se aşterne ruină. Atunci la ce-i folositoare munca? Nu se precizează aici avantajul sau desavantajul ei; se deduce însă relativitatea valorii unei munci împreunată cu'n scop curat material.

[1] „Acesta rămâne cu mâna goală", [în Biblia Carol II].
[2] „Ca să ducă în mâna lui", [cum e în Biblia Carol II].
[3] I Tim. VI 7.

16. *Mai mult încă, toată viața lui este întunerec și jale, necaz peste fire și boală și durere!*

Munca este plăcută pentru om nu numai pentrucă se exercitează prin ea puterile fizice, ci mai ales pentrucă ea înrâurește plăcut facultățile spirituale. Influința se constată și invers. Intunerec, jale, necaz și durere este viața aceluia care munca sa nu și-o așează pe-o temelie morală, a omului care muncește numai cu scopul de a face mici economii în vederea îmbogățirii.

17. *Cu adevărat iată ceea ce am văzut că este bine și frumos: să mânânce și să bea și să trăiască omul bine din tot lucrul cu care se trudește sub soare în vremea vieții dăruită lui de Dumnezeu, căci aceasta este partea lui.*

Omul e reprezentantul vieții spirituale pe pământ, de aceea cauza ultimă a activității sale pe pământ nu e câștigarea de valori materiale. Fiecare să-și mulțumească trebuințele, consumând din ceea ce câștigă. Goana nebună după averi și grija exagerată pentru rezervele de viitor preschimbă în suferințe bucuriile vieții, cari și așa sunt destul de mari.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

18. *Și ori de câteori Dumnezeu dă omului bogății și bunuri și îi îngădue să mânânce și să-și ia partea lui și să se bucure de munca lui, acesta este un dar dela Dumnezeu.*

Legal și drept este ca omul să-și ia partea pentru truda sa, căci de ce să-și îngreuieze viața prin lipsuri și suferințe materiale — din pricina lăcomiei față de niște mici economii, sau din prea multă iubire față de argint.

Bogăția aduce servicii vieții, dar e unul dintre bunurile pe cari numai Dumnezeu îl garantează omului: „nu este dela cel care aleargă, ci dela Dumnezeu care miluește".[1]

19. *Căci el nu se gândește prea mult la zilele vieții lui, fiindcă Dumnezeu îl ține prins cu bucuria inimii lui.*

Fără a deprecia valoarea bunurilor materiale pentru viață, totuși Eclesiastul știe că ele nu sunt singurele cari îndestulează trebuințele omului. (?) (Va urma)

[1] Rom. IX $_{16}$.

PREDICĂ OCAZIONALĂ

De Prof. MIHAIL NEAGU
Duhovnicul Academiei teologice „Andreiane"

Iubiților credincioși,

Stăm în fața unor zile grele. Sufletul nostru de creștini se întreabă unde vom ajunge? Vom ajunge până acolo unde ne împinge păgânătatea din sufletul nostru?

Viața noastră este viața tuturor contrastelor. Creștinismul sufletului nostru se împacă cu păgânismul. Omul se roagă lui Dumnezeu, dar în acelaș timp nu se teme de cele mai mari fărădelegi. Dumineca merge la sfânta biserică, dar nu se sfințește ca peste săptămână să trăiască în temere de Dumnezeu. Intre sărbători și zilele de lucru e o prăpastie grozavă, ca între raiu și iad. Mulți fac și din sărbători zile ale fărădelegilor. Bețiile, sudalmele, certurile, bătăile, omorurile se țin lanț. Toate aceste, și alte păcate și mai mari, să nu-și aibă pedeapsa?

Creștinul de azi se împacă cu orice idei. Nu se întreabă de unde vin. Nu se interesează de scopul lor. Pentru toate își deschide larg brațele, numai pentru cele dumnezeești mai puțin. Se teme de Evanghelia Domnului pentrucă se teme de urmările faptelor sale. Prea puțini se mai zidesc din învățăturile Evangheliei mântuitoare.

Evanghelia Domnului, ce se citește în sfânta noastră biserică în fiecare zi, la sfânta liturghie, nu este o carte oarecare, ci este viață din viața Fiului lui Dumnezeu. E temelia vieții noastre. E duhul ce trebue să se scurgă prin viața noastră, așa cum se scurge sângele ce susține viața trupului. Mai mult decât atât: e puterea lui Dumnezeu, care dă viață trupului și sufletului.

Creștinul de azi trăește pentru cele trecătoare. El nu se întreabă unde vom ajunge cu o viață ca aceasta și cari sunt urmările ei. Pe omul de azi — ca și pe orice păgân — îl interesează numai plăcerile și poftele trecă-

toare. El nu mai trăeşte decât pentru sine. Nu-l interesează soarta altora, pentrucă nu mai este creştin.

Creştinul trebue să ştie că viaţa este dela Dumnezeu şi n'o putem trăi decât după voia Lui. O lume nouă se poate clădi numai prin o viaţă nouă, trăită în duhul Evangheliei.

Omul se bucură deosebit de mult când vede primăvara viaţa nouă ce răsare din pământ. Dar de ce nu vrea să trăiască într'o vecinică primăvară a vieţii sufletului, prin duhul ce se coboară din ceruri? De ce fuge creştinul de duhul lui Dumnezeu? De ce acest neinteres grosolan pentru cele sufleteşti? Până unde mergem cu păgânismul zilelor de azi? Să ne întoarcem la Domnul până când nu e prea târziu!

Creştinul trebue să ştie că viaţa este viaţa sufletului. Pentru această viaţă a sufletului nostru a venit Domnul, a pătimit şi a murit moarte pe cruce. Dar şi aceea o ştim că moartea nu poate stăpâni viaţa. *Hristos-Dumnezeu este stăpânul vieţii, şi prin El putem fi şi noi stăpâni ai vieţii!* Să privim în jurul nostru şi o să vedem prăbuşiri şi ridicări, ca o consecinţă naturală a păzirii legii Domnului sau a lepădării ei, să constatăm că *nu este viaţă în afară de Dumnezeu.*

Creştinul e dator să păzească poruncile Domnului, să creadă în Evanghelia Lui, să trăiască după învăţăturile Lui. Viaţă deplină prin Domnul ne câştigăm.

Nu cele trecătoare ne aduc viaţa atât de mult dorită, ci cele vecinice. Până şi cele pământeşti prin Domnul se sfinţesc şi-şi primesc desăvârşirea. *Domnul este deplinătatea noastră.*

Viaţa creştinească nu răsare din pământ, ci se coboară din cer. Omul cu cât trăeşte mai viu viaţa creştină, cu atât mai mult simte puterea cerului; simte că Dumnezeu e foarte aproape de el. Greutăţile vieţii oricât de mari ar fi, totuşi nu sunt insuportabile, pentrucă Dumnezeu uşurează povara noastră, întărindu-ne. Chiar dacă ne-am prăbuşi sub povara vieţii, totuş noi suntem biruitorii lumii, învingând moartea, trăind pentru Dumnezeu.

Creştinul blând şi plin de dragoste este luat în râs, ca un naiv şi neînţelegător al vremurilor. *Dar numai cre-*

ştinul acesta este om deplin. El este celce biruește lumea. Toţi ceilalţi sunt biruiţi de ea. Păgânii, în nebunia lor, au râs de Domnul când era bătut și batjocorit. Se vedeau biruitori când l-au răstignit pe cruce, — dar tocmai atunci au fost siliţi să înţeleagă că *Hristos cel răstignit este Fiul lui Dumnezeu celui viu.* Aşa este și azi. Păgânii pot râde de creştini și de dragostea lor, dar totuş aceşti temători de Dumnezeu sunt biruitorii lumii. Domnul zice: „Fericiţi cei blânzi, că aceia vor moşteni pământul" (Mat. 5, 5).

Nu te teme creştine de lumea păgână. Tu eşti mai mult decât celce te calcă în picioare. Tu eşti slujitorul lui Dumnezeu și Dumnezeu este cu tine. Toate se pot prăbuşi și tu rămâi, căci unde este Dumnezeu este și biruința.

Dumnezeescul apostol Pavel, care a zidit întru Hristos o lume întreagă, a zis și mărturisit: „De acum nu mai trăesc eu, ci Hristos trăeşte întru mine" (Gal. 2, 20). Prin Hristos Domnul se biruește lumea. — Amin.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MIŞCAREA LITERARĂ

Dr. Vasile Loichița, Profesor la Universitatea Regele Carol II, Cernăuți: PERIHOREZA ÎN DOGMATICĂ. Cernăuți 1939. Tip. Glasul Bucovinei. Prețul 15 Lei.

Modul conlocuirii celor trei persoane divine una în alta constitue pentru mintea omului o problemă dintre cele mai capitale şi mai cu anevoe de pătruns. Dogma trinitară: trei în unul, a fost motivul diverselor erezii, începând din cele mai înegurate vremi ale creştinismului şi până în ziua de azi.

Dumnezeu este cugetabil, şi nu ne-am putea închipui existența lumii fără existența lui Dumnezeu. Dar cum se poate ca Dumnezeu, unul în ființa Sa, să fie întreit în persoane, aceasta este ceva mai greu de cugetat.

Aci este şi piatra de scandelă a pornirii eretice.

De aci au plecat ereticii, dar tot aci au falimentat; pentrucă această taină nepătrunsă de mintea omenească îşi are bazele sale de nesdruncinat în încorporarea supra-firească a Logosului divin, întruchiparea cea mai desăvârşită a lui Dumnezeu în om.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Cuvântul trup s'a făcut" şi cu „oamenii împreună a petrecut".

Iată marea taină, dar şi modul de a ajunge la desăvârşire.

Dumnezeu se face om. Aceasta înseamnă că şi omul se îndumnezeieşte; primeşte flacăra care-l încălzeşte, luminează şi-l apropie de Dumnezeu.

Mintea omului nu se mulțumeşte însă numai cu ceeace e dat pozitiv, în revelație, ci ea caută să pătrundă şi să descifreze tainele adânci ale Ființei celei dumnezeieşti.

Incă din străvechile vremi, dogma trinitară a fost desbătută, apărată şi formulată cu toată puterea de argumentare rațională şi pozitivă.

Sf. Părinți s'au făcut scutelnicii şi vajnicii apărători ai acestei dogme contra ereziilor ivite. In mod definitiv, cu o subtilitate de gândire rară şi cu o putere de argumentare stringentă, a formulat-o Sf. Ioan Damaschin, arătând în mod neîndoelnic că în uniune este o conlocuire trinitară. „Fiul este în Tatăl şi Duhul, Duhul este în Tatăl şi Fiul, Tatăl este în Fiul şi Duhul". „Această cea mai intimă a lor inhabitare face ca ele să nu poată exista una fără de alta şi anume nu numai în privința ființei care le este comună, ci şi în privința subsistenței lor personale proprii şi independente, întrucât substanța divină este proprietatea fiecărei persoane şi întrucât substanța o concepem ca pe una ce-şi are proprietatea sa personală, adică aşa că Tatăl ca atare, ca ființă divină cu caracterul său pa-

ternal există în Fiul adecă în ființa divină cu caracterul său de Fiu și viceversa" (pg. 3).

Această legătură dintre trinitate și unitatea de ființă în Dumnezeu în baza tautusiei este *perihoreza*. Ea „exprimă deodată atât unitatea cât și treimea în dumnezeire" (pg. 3).

Un studiu special al profesorului de dogmatică dela Facultatea de Teologie din Cernăuți, dl Dr. V. Loichița, se ocupă de ea. Studiu unic în literatura noastră teologică ortodoxă, bazat pe cele mai alese izvoare din cugetarea patristică în care e așa de versat autorul, și din cea modernă. Deși se folosește de multe din izvoarele rom.-apusene, unde perihoreza e amănunțit desbătută, subtilul cercetător știe să pună față în față cugetarea ortodoxă patristică cu cea apuseană, arătându-i superioritatea celei dintâi și argumentându-i deplinul adevăr.

Autorul face distincție precisă: „In gândirea ortodoxă se contura mai mult ideea de mișcare — mișcarea una într'alta — în producerea și modul de existență al persoanelor divine, pe când la apuseni mai mult rezultatul acestei mișcări, oarecumva starea statică sau de odihnă a persoanelor, șederea sau locuirea una într'alta" (pg. 4). La rom.-apuseni „punctul de mânecare este unitatea și unicitatea naturii" (pg. 6); de aici termenul: *circuminsessio*.

La ortodocși ea este „întreg sistemul teologiei trinitare" (pg. 5), o apărare a unității și trinității divine, împotriva ereziilor ivite.

Ambele concepții, însă, cu aceste note cu „nuanțe fine de distincție" au acelaș țel comun de a apăra „unitatea în trinitate și trinitatea în unitate (pg. 6).

Sf. Scriptură accentuiază această dogmă prin cuvintele teologului perihorezei, care e sf. ev. Ioan (V. In. 14, 10; 17, 21 etc.).

Sf. Tradiție, în determinare precisă prin gura sf. Ioan Damaschin. „După cuvintele sf. Ioan Damaschin, perihoreza stă în contradicție cu despărțirea locală ce există între persoanele din domeniul creaturilor finite (îngerii sau oamenii) (pg. 13).

„Perihoreza se razimă pe supraspațialitatea lui Dumnezeu, care-l ferește de orice despărțire" (id.).

Perihoreza se bazează și pe omousie; cu toate acestea noi n'avem să înțelegem o dependență absolută, ființială, ceeace ar constitui un sabelianism, ci o dependență relativă, întru care nu există nici o amestecare. Tatăl rămâne întreg Tatăl, principiu purcezător, dar nu cu prioritate față de Fiul. Duhul purcezător din Tatăl și deoființă cu Tatăl și Fiul.

Dar nu numai în trinitate întâlnim o cohabitare, ci și în hristologie. Principiul purcezător al perihorezei trinitare este treimea în unime și unimea în treime. In ființa cea infinit dumnezeiască există trei persoane real distincte una de alta, totuși nu ca Petru și Pavel, ci întrepătrunzându-se, habitând una în alta.

Punctul de mânecare al perihorezei hristologice este doimea în unime sau dualitatea în unitate. In una și aceiași persoană a

divinului Logos sălăşluesc atât natura şi voinţa umană, cât şi cele divine. Totuşi, aşa precum precizează definiţiunea halcedoniană, neîmpărţit şi nedespărţit, neamestecat şi neschimbat.

„Perihoreza christologică este locuirea una în alta, mai puţin întrepătrunderea — pentrucă umanitatea nu poate să pătrundă divinitatea — a celor două naturi unite ipostatic într'un singur ipostas al vecinicului Logos sau într'o singură persoană a Domnului nostru Iisus Christos" (pg. 16).

Legătura dintre perihoreză şi uniunea ipostatică este evidentă dar ea „nu este tot una cu „reversul" sau „consecinţa" dogmatică a uniunii ipostatice, cum crede Pohle-Giereus şi Bartmann" (pg. 16—17).

Ea este „modul tainic de existenţă al naturilor în unitatea persoanei Domnului nostru Iisus Christos" (id.).

In virtutea perihorezei hristologice putem vorbi de acţiuni „teandrice" sau de „teandrie".

Sf. Părinţi o numesc „amestecare". Şi prin aceasta consideră ei că Dumnezeu s'a făcut om şi s'a îndumnezeit (cf. pg. 17).

Şi aici ca şi la perihoreza trinitară, termenul tehnic îl foloseşte sf. Ioan Damaschin.

Perihoreza hristologică este, ca şi cea trinitară, pavăza cea mai solidă şi explicarea cea mai potrivită contra multiplelor erezii ivite faţă de persoana, natura, umanitatea şi divinitatea Domnului.

Acest studiu de o adâncime rară de gândire şi de o preciziune caracteristică oamenilor de ştiinţă, pune în lumina cugetării ortodoxe o problemă pe cât de grea, pe atât de rară şi pasionantă. Cetindu-l, ai satisfacţia aflării adevărului.

Acesta este secretul autorului nu numai al studiului de faţă, dar şi al „Doctrinei Sf. Ioan Damaschinul despre Maica Preacurată", pe care cu cât îl citeşti simţi necesitatea repetării şi observi cum noui adevăruri şi probleme ies la iveală.

Preot IOAN CHIOARU

Preot *Ilarion V. Felea*: TEOLOGIE ŞI PREOŢIE (Extras din Anuarul Academiei teologice din Arad 1939) Arad, Tipografia Diecezană, 1939, p. 50.

Teologia, în înţeles ortodox, este ştiinţa *credinciosului* sau *raţiunea credincioasă studiind revelaţia*. Ea „cunoaşte din trecut până în viitor, dela pământ până la cer". Ea este operă omenească, dar nelipsită de asistenţa permanentă a ajutorului dumnezeesc. Deaceea nici o ştiinţă nu a fost obligată să facă sforţări mai mari şi nu a procedat cu mai multă zăbavă la primirea şi definirea adevărurilor sale ca teologia, deaceea ea este o ştiinţă grea şi sfântă. Creştinătatea ecumenică n'a învrednicit cu atributul de „teolog" — adică „grăitor de Dumnezeu" — decât pe trei dintre uriaşii ei: sf. Apostol şi Evanghelist Ioan, sf. Grigorie de Nazianz şi sf. Simeon noul Teolog.

După cum teologia este *ştiinţă sfântă*, aşa şi preoţia este *slujbă sfântă*. Ele merg mână 'n mână, ele sunt asemenea unui copac plin de sevă pe care-l despici în două, ele stau alăturea şi totuşi neseparate ca teoria artei şi opera de artă. Teologul necredincios şi preotul incult nu intră 'n prevederile Ortodoxiei. Cu pilda sf. Grigorie de Nazianz *teologul*, şi a sf. Ioan Hrisostom *preotul*, Păr. Ilarion V. Felea ilustrează bogatele consideraţiuni pe cari le face cu rară pricepere, limpezime şi căldură sufletească, asupra raportului dintre teologie şi preoţie. Studiul este un element esenţial în tinereţea şi 'n toată viaţa şi opera sfinţilor prezentaţi ca pildă demnă de urmat. „Fără şcoală nu sunt convingeri, fără convingeri nu este cultură şi fără cultură nu este Biserică" (p. 25).

Ajungând la această concluzie, Păr. Felea nu scapă prilejul de-a se răfui cu erezia formulată în adagiul: „ori înveţi, ori nu înveţi, popă tot te faci". Indrum cu cea mai curată dorinţă de-ai vedea lămurindu-se, odată pentră totdeauna, pe ceice se miră că e necesar să se facă atâtea studii teologice de cari n'au lipsă — zic ei — în parohiile rurale, să citească negreşit această lucrare. Vor înţelege din ea că studentul teolog care nu studiază temeinic şi preotul care înlătură cartea din activitatea sa pastorală, se va epuiza foarte repede şi se va plânge colegilor săi că nu mai ştie ce să predice credincioşilor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Un mănunchiu de gânduri miezoase, purcese din inima şi experienţa unui paroh încercat, stăruesc asupra chipului în care trebueşte mânuită Sf. Scriptură şi Molitfelnicul de către preot, precum şi asupra datoriei imperioase pe care o are acesta de a predica în fiecare Duminecă şi sărbătoare şi a răspândi slova ziditoare de suflet. Despre colportaj afirmă cu toată dreptatea că astăzi preotul il poate amâna, dar nicidecum evita. Faimosul samsar de literatură pornografică evreul Ignat Hertz, avea 14.000 de chioşcuri răspândite în toată ţara. Câte isvoare limpezi opunem noi acestor fântâni otrăvite?

Neobositul nostru prieten dela Arad ne-a dat o lucrare pe care studenţii în teologie şi toţi slujitorii altarelor străbune ar putea s'o memorizeze.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

*

Dr. Milan P. Şesan, Profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuţi: STAREA RELIGIOASĂ DIN GERMANIA DE DUPĂ RĂSBOIU. Cernăuţi, 1938. Tiparul Glasul Bucovinei. Preţul Lei 40.

Nicăieri n'au fost mai dezastruoase urmările răsboiului mondial ca în Rusia, unde s'a întronat domnia sălbatică a bolşevismului şi în Germania, care păşia cu repeziciune spre cataclism. Dar aci urmările au fost sesizate din timp şi mijloacele terapeutice luate la vreme.

Doctrina marxistă îşi află un duşman neîmpăcat în noua doctrină naţional-socialistă a lui A. Hitler, ale cărei principii de bază erau ideea naţională şi religioasă.

Cu toate forțele oculte iudeo-masonice și democrate, ce i se opuneau, curentul cel nou își grăbește isbânda, într'o lume intrată în desagregare și putrefacție.

In 1933 Hitler ajunge „Führerul" suprem al întregului popor german.

Această victorie a noului crez a săpat însă perturbări adânci în sânul nației germane, dar mai ales în sânul bisericilor și a confesiunilor existente.

Romano-catolicismul cu doctrina sa națională, al cărei centru „politic" și „religios" gravitează exclusiv spre Roma, nu se putea împăca cu noua doctrină rasistă, cu ochii îndreptați prea mult spre Berlin. Lupta începe. Și deși se încheie un concordat — invenția cea mai abjectă a politicei bisericești romano-apusene — raporturile nu se ameliorează, frământarea și atacul din ambele tabere continuă și se accentuiază. Toate încercările unor presbiteri și episcopi catolici — între cari și „bietul" Innitzer — de a mijloci o înțelegere și apropiere se dovedesc infructuoase.

Vrăjmășia a mers așa de departe încât n'au fost cruțate mânăstiri, biserici, preoți și episcopi, dar și diplomația romano-apuseană s'a dovedit neputincioasă și foarte puțin prudentă.

A. Hitler, în discursul său din Ianuarie 1939 a mărturisit, față de afirmațiile și atacurile din oficiul Vaticanului, că în Germania fiecare cetățean este liber să-și caute mântuirea sufletului său cum crede de cuviință. Bisericile istorice sunt subvenționate. Dacă, totuși, bisericile și conducătorii lor socot că e mai bună o separație de stat, Führerul și guvernul său e gata să iscălească decretul de separare.

In astfel de împrejurări, situația bisericii romano-apusene nu pare să fie dintre cele mai strălucite.

Dar nici a celei protestante. Național-socialismul nu se poate împăca cu concepția extrem-individualistă a protestantismului.

„Sola fide" a lui Luther și principiul individualist de interpretare a Sf. Scripturi a dus biserica protestantă la cca 35 diferite confesiuni, afară de sectele raționaliste, crescute din reformă. Acest babilonism nu se poate împăca cu tendința de unitate națională a nazismului.

Hitler și-a dat seama de acest fapt și pericolul care-l prezintă mulțimea de secte din sânul poporului său. De aceia le-a desființat pur și simplu; iar pentru celelalte confesiuni apropiate de reformă, s'a purtat cu ideia unirii lor într'o biserică națională.

Incercarea a eșuat. Proiectatul sinod din 1938, în care avea să decidă poporul, nu s'a mai ținut, probabil fiind atrasă atenția lumii spre evenimentele externe.

Străduințele șefului acestei tendințe unioniste, Müller, cu tot sprijinul oficialității, au fost zadarnice. Mai ales și pentru faptul că această nouă tendință nu este lipsită de exagerări, mergând o parte

din reprezentanţi până la „purificarea" Sf. Scripturi de idei israelite, ba chiar cerând înlocuirea Evangheliei cu „Mein Kampf". Aceasta nu este pe plac credincioşilor luterani, cari vor să-şi menţină vechea poziţie religioasă.

Se pare, însă, că biserica ortodoxă din Germania, formată mai mult din ruşi refugiaţii, se simte ceva mai bine.

Ortodoxismul se împacă de minune cu ideia unui stat naţional. Omul e legat de cer cu partea sa spirituală, dar trăeşte pe un anume pământ, într'o anume familie, care este neamul său, naţia sa. Această concepţie străbate ca un fir roşu întreaga doctrină ortodoxă şi învăţătura dumnezeescului ei întemeietor. Ortodoxia respectă conducerea politică, pentrucă orice conducere este de Dumnezeu trimisă. Principiul său este: Cezarul să se intereseze de cele lumeşti, noi de cele dumnezeeşti, am...le păstrându-şi cercul lor de competinţă.

„Biserica ortodoxă de pretutindeni — glăsueşte sentenţios autorul — nu se amestecă în trebile politice ale unui stat, ci din contră păstrează faţă de el o atitudine de loialitate..." Dacă în Rusia sovietică s'a întâmplat contrarul, nu „biserica ortodoxă poartă vina, ci statul, ai cărui conducători nu s'au purtat loial faţă de biserica ortodoxă" (pag. 39).

In 1936 Cancelarul Hitler a confirmat un Regulament al eparhiei ortodoxe. In 1938, în Martie, „Hitler ordonă confirmarea, printr'o lege specială, a drepturilor acordate bisericii ortodoxe în 1936, permiţându-se scurt după 1936 să-şi ridice chiar o somptuoasă catedrală ortodoxă la Berlin şi contribuind cu o sumă considierabilă la ridicarea ei" (p. 39). Aceasta dovedeşte „superioritatea b sericii ortodoxe faţă de celelalte biserici" (pag. 40), care ştie să-şi păstreze autoritatea sa într'un stat nazist, fără a face — bine înţeles — compromisuri.

In starea de prefacere socială prin care trece poporul german s'a produs şi un fenomen care umple sufletele noastre de îngrijorare, anume: o îndepărtare de credinţa mântuitoare a lui Hristos şi o vădită apropiere către păgânismul vechiu — teutonic. Fără îndoială bisericile romano-apuseană şi cea protestantă au partea lor de vină. Prima, pentru internaţionalismul său; a doua, pentru faptul că n'a sesizat şi nu ştie să sesizeze noulle cerinţi ale vremii.

Neopăgânismul german, pregătit la umbra marilor filosofi, ale căror cugetări s'au difuzat şi în massele largi ale poporului, a prins şi prinde rădăcini. El are azi în Germania numeroşi aderenţi. Şi s'a născut o reacţiune contra internaţionalismului romano-apusean. Susţinătorul său principal a fost generalul Ludendorf. Dar nici „Lutheranismul nu este o garanţie solidă pentru existenţa în viitor a caracterului naţional"; deoarece şi „Luther ţine la principii cari nu sunt de origine germană" (pg. 42) susţin adepţii neopăgânismului.

Şi astfel „s'au trezit în faţa credinţii vechilor Germani care avea pecetea curat naţională, deci li se părea naziştilor a fi sin-

gurul scut şi pentru viitor de a păstra intanct caracterul poporului german. Renaşterea poporului german este aşadar posibilă, după părerea acestor reformatori moderni, numai prin reintoarcerea la păgânismul primordial german teutonic" (p. 42).

Formulatorul şi doctrinalul curentului neopăgânist este A. Rosenberg. Pentru el evanghelia este: „Mein Kampf" iar ramura de finic „sabia".

In felul acesta s'a introdus şi o formulă nouă de jurământ, în Hitler şi naţia germană, în locul tradiţionalului botez. Dumnezeu, în concepţia lor, este substituit colectivităţii germane şi personalităţii lui Hitler.

Se zice, însă, că aceste aberaţii n'ar fi tocmai pe placul leaderilor naţional-socialişti. Adevărul este că nimic nu fac pentru a stăvili nefastul curent şi „Biserica naţională a celui de al treilea Reich câştigă tot mai mult teren, neopăgânismul ei fiind susţinut cu mare emfază în presa neopăgână" (pg. 55).

Iată numai o parte din adevărurile pe cari le istoriseşte studiul păr. prof. Milan Şesan, unele crude şi dureroase.

Autorul, adânc versat în mai toate limbile europene, foloseşte o variată bibliografie, pe care o trece prin discernământul personalităţii sale. Cartea se citeşte cu uşurinţă şi cu un viu interes, mai ales în stările de faţă.

La urmă este o interesantă statistică despre toate confesiunile din Germania, în cari afli impresionantul număr de aconfesionali declaraţi: 1.293.000.

Preot IOAN CHIOARU

*

ANUARUL XV (1938—1939) AL ACADEMIEI TEOLOGICE „ANDREIANE" ORT. ROM. DIN SIBIU, publicat de Dr. *Dumitru Stăniloae*, rector; Sibiu, Tip. Arhidiecezană, 1939; p. 260.

Alături de îndătinatele date şcolare şi administrative, fiecare volum al anuarelor Academiei teologice „Andreiane" conţinea câteva studii datorite profesorilor cari servesc această veche instituţie de învăţătură şi educaţie ortodoxă. Buna primire de care s'au împărtăşit ele, l-a făcut pe actualul rector să se gândească la sporirea capitalului ştiinţific al cronicii anuale a şcoalei noastre. Profesorii au răspuns cu entuziasm la chemarea P. C. Sale. Mulţumită sprijinului generos ca totdeauna al I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*, gândul acesta osebit de frumos dar şi costisitor, a putut fi înfăptuit în condiţiuni optime. Primul anuar al Academiei teologice „Andreiane" la înzestrarea căruia au contribuit *toţi profesorii* şcoalei — şi *cel mai voluminos* — a apărut în Iunie a. c.

Partea ştiinţifică o deschide Păr. rector *Dr. D. Stăniloae*, cu un studiu vast şi temeinic, intitulat: „O luptă pentru ortodoxie în Ţara Haţegului" (p. 5—76). Păr. Prof. *Ilie Beleuţă* publică „Documente istorice şi doctrinale: actul prin care s'a prumulgat dogma infaili-

bilității papale", text original și traducere (p. 77—92). Despre „Tunderea clericală" (p. 93—118) scrie Păr. Prof. *Dr. Iosif Hradil.* Păr. Prof. Dr. *Nicolae Neaga* studiază „Vinul în Vechiul Testament" (p. 111—130). Păr. Prof. *Dr. Grigorie T. Marcu* încearcă o schiță comparativă între „Paulinism și Stoicism" (p. 131—139). „Pentru o mai bună pregătire a viitorilor preoți" (p. 140—155) scrie pagini competente Păr. Prof. *Dr. Spiridon Cândea,* Păr. Prof. *Alexandru Popa* examinează în mod critic și colorat câteva „Din cauzele bolșevismului rusesc" (p. 156—169). Păr. Prof. *Dr. Liviu Stan* studiază „O Novelă necunoscută a împăratului bizantin Andronic II Paleologul cel Bătrân", text, traducere și comentar (p. 170—216), iar Prof. *Petru Gherman* privește „Creștinismul ca factor determinant în concepția muzicii" (p. 217—231). Studiile profesorilor Hradil, Neaga, Cândea, Stan și Gherman au fost reproduse în broșuri separate.

Activitatea culturală extrașcolară a profesorilor e impresionantă. Participarea studenților la viața ortodoxă și românească din Sibiu și jur, deasemenea.

O simplă răsfoire a acestui anuar credem că e suficientă ca să arate prietenilor și detractorilor ei că Academia teologică „Andreiană" din Sibiu săvârșește o operă de proporții covârșitoare pentru întărirea ortodoxiei naționale și pentru înălțarea neamului nostru. Intr'ânsul grăiesc — cu invincibila lor putere — *faptele!*

Dr. GR. T. M.

Ieromonahul *Dr. Vasile Vasilache*: PREDICA ÎN EVUL MEDIU; Iași, Tip. „Albina Românească", 1938; p. 278, Lei 100.

Protosinghelul *Dr. Vasile Vasilache*: DUMNEZEU ESTE LUMINĂ. Predici; Tipografia sf. Monastiri Neamțu, 1939; p. 350, Lei 140.

P. C. Protos. Dr. Vasile Vasilache este pentru prima dată oaspele cronicii noastre literare și anume, cu două lucrări, amândouă impunătoare și folositoare. Tânăr, cu frumoase studii teologice și mai ales înzestrat cu serioase deprinderi duhovnicești câștigate la vatra mânăstirii Neamțu și în preajma actualului Patriarh al României, care l-a remarcat, încurajat și apropiat de sufletul Său încă din anii studenției, Păr. Protos. Dr. V. Vasilache este un mădular de frunte al cinului nostru monahal, întregit de un cărturar promițător. Despre această ultimă însușire grăiesc cele două lucrări pe cari le încrestăm la răboj cu multă bucurie și cu urarea de-a le vedea urmate cât mai curând de altele.

Prima este teza de doctorat a P. C. Sale, susținută la Facultatea de Teologie din Chișinău, care a elogiat-o pe drept prin rostul profesorului de specialitate I. P. C. Arhim. Dr. Iuliu Scriban.

Pornind dela convingerea că înaintașii direcți ai inspiraților predicatori moderni Bossuet, Bourdaloue, Massilon etc. n'au fost alții decât nenumărații propovăduitori creștini ai evului mediu, Păr. Vasilache s'a aplecat cu dinadinsul asupra vremurilor acelora, scor-

monindu-le cu o rară pasiune, zugrăvind în culori vii atmosfera lor de profundă evlavie şi făcându-ne cunoştinţă cu câţiva din luceferii cuvântului celui viu şi adevărat care hrănea această evlavie. Ca să ne facem o idee corectă despre covârşitoarea înrâurire pe care predicatorii evului mediu au exercitat-o asupra noroadelor creştine, ajunge să ne gândim la cruciade, cari sunt în mare parte opera lor. Cartea Păr. Vasilache oferă amănunte mişcătoare în această privinţă. Dupăce înfăţişează societatea evului mediu cu toate vârtuţile şi scăderile ei, P. C. Sa indică problemele frământate de propovăduitorii creştini în legătură cu acea societate, examinează chipul în care au fost expuse şi sfârşeşte cu studierea a patru figuri reprezentative ale predicii evului mediu: Francisc din Assisi, Bernard de Clairvaux, Sf. Grigorie Palama şi Mitropolitul Grigorie Ţamblac. O informaţie bogată şi o cunoaştere aprofundată a subiectului destul de dificil pe care şi l-a propus să-l limpezească, se îmbină armonic cu un stil uşor şi senin, pentru a ne da una din cele mai bune lucrări de istorie a predicii.

La abia un an dela apariţie, această lucrare de teorie a predicii a fost întregită cu una de predici personale. Dacă în prima autorul vorbeşte despre predica altora, aici îl vedem la treabă pe el însuşi. Ele reprezintă o parte din râvnitoarele silinţe depuse de P. C. Sa în scopul înduhovnicirii ascultătorilor săi dela Catedrala sf. Mitropolii din Iaşi. Treizecişidouă de predici sunt alcătuite pentru praznicile şi Duminecile anului bisericesc, iar cinci pentru diferite împrejurări.

Amândouă lucrările sunt dedicate I. P. Sf. Patriarh Nicodim.

*

Preot *Dr. Sp. Cândea*: SECTA BAPTISTĂ ÎN ROMÂNIA (Biblioteca populară *Veniţi la Hristos* nr. 6), Sibiu, Tip. Arhidiecezană 1939; p. 32, Lei 6.

Ultima noutate a bibliotecii *Veniţi la Hristos*, arată limpede şi pe scurt — prin peana Păr. Consilier arhiepiscopesc Dr. Spiridon Cândea — rolul nefast pe care-l îndeplineşte în mijlocul poporului nostru dreptcredincios cea mai populată sectă din România.

Broşura ţinteşte să pună în gardă pe bunii creştini faţă de manevrele acestei periculoase asociaţii religioase. Învăţăturile ei sucite vor fi combătute cu deamănuntul în alte broşuri ale bibliotecii *Veniţi la Hristos*. Până atunci să stăm de veghe, cler şi popor deopotrivă. Căci „furii" sunt mai îndrăsneţi decum ne putem închipui.

Dr. GRIGORIE T. MARCU

NOTE ŞI INFORMAŢII

† P. SF. IPOLIT Vorobchievici Rădăuţeanu, Arhiereul vicar al Mitropoliei Bucovinei, s'a săvârşit din viaţă în 5 Aug. a. c., la patriarhala vârstă de 90 ani împliniţi. Cu P. Sf. Sa dispare un slujitor credincios şi priceput al Bisericii noastre, un suflet modest şi împăciuitor şi unul dintre cei mai devotaţi apărători ai românismului bucovinean de pe vremea stăpânirii habsburgice.

Născut la 24 Maiu 1849 în Drăgoeşti (Suceava), P. Sf. Ipolit şi-a făcut studiile secundare la liceul din Suceava, iar cele Teologice la Facultatea de Teologie a Universităţii din Cernăuţi. In 1873 a fost numit prefect al seminarului teologic din Cernăuţi. A părăsit această slujbă în anul următor, plecând la Viena pentru a-şi continua studiile la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din capitala împărăţiei austro-ungare (1874—1878). Intors acasă, funcţionează câţiva ani ca profesor de religie şi paroh. In 1905 a intrat în monahism, ajungând curând egumen al sf. mânăstiri Dragomirna, asupra trecutului căreia a scris studii de valoare. Arhimandrit stavrofor în 1910, opt ani mai târziu e înălţat la rangul de Arhimandrit mitrofor şi vicar al Mitropoliei Bucovinei. In 1919 a fost hirotonit întru Arhiereu, cu titlul de Episcop al Rădăuţilor. In această calitate, a slujit cu credinţă biserica Bucovinei sub trei Mitropoliţi: Vladimir de Repta, Nectarie Cotlarciuc şi Visarion Puiu. Facultatea de Teologie din Cernăuţi — apreciind opera Sa ştiinţifică şi meritele ce şi le-a agonisit ca luptător naţionalist — l-a proclamat doctor honoris causa în 1932.

Moare cinstit şi iubit de toţi celce l-au cunoscut un Ierarh care nu şi-a slujit niciodată ambiţiile Sale, ci numai Biserica lui Dumnezeu şi a neamului Său.

Fie-i Cerul sălaş sufletului Său bun şi smerit! GR. T. M.

-o-

ŞI BISERICA UNITĂ? In ziarul „Neamul Românesc" din 9 Iulie a. c. dl Prof. Nicolae Iorga, Consilier Regal, publică un articol din care se vede — a câta oară? — cine sunt autorii răsboiului confesional care bântue de atâta amar de vreme peste sufletele românilor ardeleni. Il reproducem aici — deocamdată fără alt comentar:

„*Puţini vor fi observat cu prilejul investiturii noului Patriarh, o lipsă care trebue caracterisată de uimitoare.*

Erau acolo, unde şi diplomaţii de toate religiile s'au grăbit să felicite deosebit de călduros pe părintele Nicodim, represintanţii tuturor cultelor din România, şeful Bisericii evanghelice, unul din episcopii maghiari, episcopul naţional armenesc. Nu lipsea nici hogea şi nici rabinul Niemirover. Dar nu se vedea calota roşie şi veşmântul de ceremonie, croit roman, al celei de-a doua Biserici româneşti.

De ce?

Era oare deplorabila repetare a gestului dela încoronarea regelui Ferdinand, când, în noua biserică ortodoxă dela Alba-Iulia, se aflau toţi aceşti înfăţişători ai altor credinţi, asistând la un serviciu divin care nu era al lor, pe când prelaţii uniţi erau afară, îndreptăţindu-se că aşa li-a ordonat Papa, pe când nunţiul îmi spunea că nu aveau decât să nu-l întrebe?

Sau, cum mi s'a spus, invitaţia lor s'a făcut într'o formă care-i punea laolaltă cu şefii credincioşilor neromâni: şi au luat aceasta ca o jignire?

De observat e şi lipsa lor dela şedinţele Senatului, unde se vede aşa de des episcopul luteran.

O explicaţie mi se pare necesară".

N. IORGA

-o-

VREM şcoli confesionale. Sub acest titlu, viguroasa noastră soră dela Cluj, *Renaşterea* — din care directorul actual dl Prof. univ. Dr. I. Mateiu a făcut o adevărată goarnă ortodoxă — publică în nr. 30—31 un editorial de-o acută actualitate.

Prin Decretul-Lege alcătuit acum e anul de P. Sf. Episcop Nicolae Colan în calitate de Ministru al Educaţiei naţionale şi al Cultelor şi Artelor, se prevedea trecerea câte unui liceu sau şcoală normală din fiecare centru eparhial sub conducerea directă a Bisericii. Pe de altă parte, Academiile teologice din Ardeal erau ridicate la rangul de Facultăţi şi generalizate pe ţara întreagă, ca şcolile cele mai corespunzătoare pentru pregătirea clerului pastoral. Intervenţia lăturalnică a unor cercuri interesate — şi „interesante" — a făcut ca legea în chestiune să nu fie pusă în aplicare nici până azi. „Vrem să credem — scrie *Renaşterea* — că e vorba numai de o împiedecare temporară, şi nu de-o zădărnicire definitivă, atâta vreme cât reforma a pornit dintr'o *augustă iniţiativă regală*". Ea cere apoi ca legea Academiilor teologice şi a confesionalizării şcolilor secundare să fie pusă în aplicare pe ziua de 1 Sept. a. c.

Renaşterea exprimă un deziderat pe care-l subscrie cel puţin toată Biserica ardeleană. Nu ne vom da pace până nu-l vom vedea împlinit întocmai!

-o-

NU STATUL, ci Biserica este proprietara localurilor fostelor şcoli confesionale! Aceasta este concluzia la care ajunge editorialul: „O teorie de proprietate greşită în raport cu Biserica", publicat de *Renaşterea* dela Cluj în nr. 34—35 a. c.

Autorul lui — care trebue să fie un jurist încercat — constată că etatizarea învăţământului confesional din provinciile alipite, care s'a săvârşit îndată după unirea cea mare, a fost o eroare colosală. Dar nu de aceasta se ocupă deocamdată aci, ci de chestiunea proprietăţii localurilor în cari au funcţionat şcolile confesionale. Statul susţine că sunt ale lui. Biserica susţine contrarul. Disputa a ajuns pe alocuri în faţa instanţelor judecătoreşti, cari au dat câştig de cauză fie Statului, fie Bisericii, după mentalitatea oamenilor cari

alcătuiau completul de judecată. O jurisprudenţă echitabilă şi justă a Inaltei Curţi de Casaţie — pe care o aşteptăm demult — va trebui să dea dreptate Bisericii. Pentrucă: Biserica în părţile ei constitutive (parohie, protopopiat, mânăstire, eparhie, patriarhat) este persoană juridică şi ca atare are dreptul de-a poseda proprietăţi şi de-a dispune de ele. Localurile şcolilor confesionale au fost şi sunt proprietatea ei. Statul nu i le poate lua. Violarea acestui drept însemnează încălcarea Constituţiei — şi deci se chiamă abuz. E cazul deci să fie revizuit art. 57 al recentei legi a învăţământului primar, care stabileşte că localurile şcolare zidite pe cheltuiala comunelor politice devin *proprietatea Casei şcoalelor*, pentrucă „aceasta înseamnă, că nu mai trăim în regimul proprietăţii *individuale*, ci cădem în concepţia *colectivistă*, pe care Constituţia din 1938 o repudiază formal şi categoric".

Se aude?...

-o-

RESTAURAREA vieţii mânăstireşti în ţinuturile de dincoace de munţi constitue una din principalele grijî ale arhipăstoririi I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului. I. P. Sf. Sa a îndemnat pe foştii luptători dela Porumbacu (jud. Făgăraş) să ridice acolo o nouă fortăreaţă a dreptei credinţe, în locul celei distruse de zelul „misionar" al Habsburgilor catolici.

Ajute Dumnezeu ca gândul cel bun să se înfăptuiască degrabă.

-o-

PENTRU redeşteptarea năpăstuiţilor noştri fraţi de sânge şi de credinţă din Săcuime, I. P. Sf. Patriarh *Nicodim* a făcut, la câteva zile după înscăunarea Sa, un dar pe cât de simbolic, pe atât de original. Luând cunoştinţă de apelul lansat de dl subsecretar de stat al Ministerului agriculturii şi domeniilor, Prof. Mihail Şerban, pentru înălţarea unei biserici ortodoxe la Tuşnad, I. P. Sf. Patriarh Nicodim a scris pe el această rezoluţie care nu mai are nevoe de nici un comentar:

„13 Iulie 1939. Sunt foarte bucuros că se poartă atâta interes de bunăstarea religioasă a poporului. Din partea mea — pe lângă binecuvântare, — dăruiesc salariul meu pe prima lună a funcţiunii mele ca Patriarh al României, adică Lei 35.000. Dumnezeu să binecuvinteze opera începută. † Nicodim".

Rezoluţia patriarhală va fi înrămată şi păstrată în biserica ce se va ridica la Tuşnad.

-o-

INTRE periodicele bisericeşti pe cari le aşteptăm cu plăcere şi le citim regulat, confratele *Păstorul Ortodox* dela Piteşti ocupă un loc de frunte. Colaboratorii lui nu scriu pentruca să umple paginile, ci ca să fie de cât mai mult folos preoţimii noastre. Cele mai variate probleme de viaţă bisericească sunt tratate întrânsul senin şi conştiincios, în articole scurte şi miezoase. O bogată cronică externă şi internă, recenzii şi popasuri pe marginea articolelor şi studiilor remarcabile din zia-

rele şi revistele noastre, întregesc capitalul de râvnă ortodoxă al fiecărui număr. Păr. Prof. Marin D. Preoţescu — sufletul revistei argeşene — este ajutat în munca ce-o desfăşoară prin această publicaţie de numeroşi fruntaşi ai clerului localnic. In nr. 6—7 (Iunie—Iulie) a. c. P. C. Sa scrie rânduri de dreaptă preţuire pentru „Noul Patriarh". Celelalte articole sunt semnate de Pr. Marin S. Diaconescu, Pr. Marin Popescu, Pr. Marin Stănescu, Diacon V. Ionescu ş. a.

-o-

REVISTA „Viaţa adevărată", organul cultural al preoţilor din jud. Tulcea, a tipărit numărul său pe Iunie a. c. în haină sărbătorească, din prilejul împlinirii alor 15 ani de arhipăstorire a P. Sf. Episcop *Cosma Petrovici* al Dunării de Jos. Strădaniile P. Sf. Sale sunt recapitulate şi elogiate după cuviinţă de un mănunchiu de cunoscători, în frunte cu I. P. C. Arhim. Scriban. O menţiune specială merită studiul vast şi documentat asupra istoriei vieţii religioase dela Dunărea de Jos din cele mai vechi timpuri şi până azi, pe care îl scrie Păr. Econ. C. Cronţ.

Caietul omagial al preoţimii tulcene reprezintă o contribuţie valoroasă la cunoaşterea unui capitol însemnat al vieţii noastre bisericeşti. GR. T. M.

-o-

CONFERIREA Doctoratului de Lambeth. Venerabilul Canonic I. A. Douglas din Londra a primit la 12 Iulie a. c. Diploma de Dr. theol. de Lambeth, din partea I. P. S. Cosma Lang, Primatul Angliei.

Ceremonia rară s'a desfăşurat într'un cadru solemn. Distincţia binemeritată încoronează o lungă şi rodnică viaţă cărturărească a acestui pioner anglican al mişcării ecumenice, în care venerabilul canonic a tras adâncă brazdă alăturea de alţi corifei anglicani de marcă.

Canonicul Douglas e conducătorul revistei Răsăritul Creştin (The Christian East) isvor de informaţie, în care s'au publicat studii şi documente de mare valoare teologică. E un prieten devotat al Bisericii şi Ţării noastre şi ne-a vizitat în repetate rânduri.

Numeroşii săi amici din toate bisericile ortodoxe şi din România felicită pe venerabilul canonic pentru distincţia acordată şi—transmiţându-i felicitările lor — roagă pe Dumnezeu să-i dăruiască mulţi ani pentru continuarea operei sale şi pentru cultivarea ogorului comun al legăturilor anglo-ortodoxe-române.

T. S.

-o-

O ROMÂNCĂ ortodoxă doctor în Teologie al Universităţii din Oxford. Nu mai încape îndoială că tinerii teologi ortodocşi români cari cercetează Universităţile străine pentru desăvârşirea studiilor lor, se poartă excelent. Am avut prilejul, de repetate ori, să notăm isbânzile lor. Totdeauna am făcut-o cu simpatie, pentrucă succesele lor vădesc grija exemplară cu care Biserica noastră purcede la selecţionarea elementelor capabile şi vrednice să se împărtăşească de ajutorul ei efectiv întru dobândirea unei temeinice culturi

teologice şi a unei trainice concepţii de viaţă evanghelică.

In rândurile teologilor cari au trecut fruntariile ţării hotărâţi să ne agonisească laudă şi preţuire din partea străinilor, se înşirue mai nou Domnişoara Dr. Adina C. Iliescu, a cărei recentă promovare întru doctor în Teologie al Universităţii din Oxford a fost subliniată după cuviinţă de presa noastră. Numele dsale este cunoscut cititorilor noştri, din preţioasa colaborare cu care ne onorează revista.

Tânăra laureată a Universităţii din Oxford este descendenta unei familii din elita bucureşteană. S'a născut la 25 Iulie (6 August) 1913. Studiile primare şi secundare şi le-a făcut în Capitală. In 1931, dupăce a luat bacalaureatul, s'a înscris la Facultatea de Ştiinţe de acolo. Având pronunţate înclinări spre o viaţă religioasă, în toamna anului 1932 s'a înscris şi la Facultatea de Teologie. In 1935 a obţinut licenţa în Ştiinţe cu menţiunea „cum laude". Un an după aceea, a fost promovată licenţiat în Teologie „magna cum laude", în baza unei teze despre secta „Christian Science". In acelaş an a fost numită asistent universitar la Facultatea de Ştiinţe. Remarcată de răposatul Patriarh Miron şi de profesorii dsale, a fost trimisă în toamna anului 1936 în Anglia, pentru complectarea studiilor. A urmat cursuri speciale de Teologie, Filosofie religioasă şi Fizică la Universitatea din Oxford, unde în 22 Iunie a. c. a fost proclamată cu mare laudă *Doctor of Philosophy in Theology*, dupăce a susţinut teza cu subiectul: „Consecinţele dogmatice ale Uniunii Hipostatice, cu speciale referinţe la Sfântul Ioan Damaschin", la Prof. Dr. D. Stone. Un fragment din teza dsale va apărea în revista noastră. Actualmente se află în pragul doctoratului în Ştiinţe.

Uluitoarea muncă depusă de dsa în ultimii trei ani, merita ea singură onoarea unei menţiuni. Dar dra Dr. Adina C. Iliescu a activat şi'n afara Universităţii, contribuind la sporirea interesului cu care cercurile anglicane urmăresc eforturile Ortodoxiei româneşti. Membră a recentelor conferinţe ecumenice dela Oxford şi Edinburgh, dsa n'a zăbovit să arate pretutindenea netemeinicia atacurilor ce le îndreptau împotriva noastră cercurile baptiste din Anglia, informând pe de altă parte autorităţile noastre bisericeşti asupra stărilor de acolo. Exemplificăm! In şedinţa sa din 27 Octomvrie 1938, Sf. Sinod al Bisericii noastre s'a ocupat de raportul prezentat de dsa asupra conferinţei comitetului de continuare a mişcării „Faith and Order", ţinută la Clarens în August—Septemvrie 1938.

Asupra proiectelor sale de viitor, talentata noastră colaboratoare ne scrie: „Dacă mă va ajuta Dumnezeu, aş dori să-L servesc, în special în ceea ce priveşte Biserica noastră ortodoxă română, în două direcţiuni: să ajut la organizarea unei mişcări misionare ortodoxe în ţara noastră şi peste hotare la alţi fraţi de-ai noştri ortodocşi, şi în al doilea rând la reorganizarea vieţii mânăstireşti".

Felicitările cu cari întâmpinăm frumoasa dsale isbândă dela Oxford se adresează şi eminentului domn General Dr.C. Iliescu, fost inspector general al serviciului sanitar al armatei noastre, care dă o lecţie aristocraţiei româneşti prin educaţia corectă de care şi-a împărtăşit fiica.

CU TOATE prigoanele pe cari le are de îndurat din partea stăpânitorilor vremelnici ai Rusiei, clerul ortodox de acolo se nevoieşte din greu să-şi sporească nivelul cultural şi duhovnicesc. Tinerii ajunşi la vârsta de 18 ani iau cu asalt puţinele seminarii cari mai fiinţează în Rusia, se supun celor mai aspre privaţiuni, învaţă limbi străine şi dau bucuros puţinul de care dispun ca să-şi agonisească o carte bună. Nu e de mirare deci că norodul îi iubeşte şi-i ajutorează, iar sfintele slujbe sunt cercetate de tot mai mulţi şi mai fierbinţi închinători.

Ne aşteptam la acest reviriment. Vremurile de prigoane au fost totdeauna bogate în acte de eroism creştin. Rusia ortodoxă se renaşte din sângele martirilor ei.

ZELUL antipapistaş al naţional-socialiştilor germani nu mai conteneşte. Iată câteva fapte!

Cardinalul Innitzer al fostei Austrii, a fost huiduit recent de o ceată de membri ai partidului nazist.

Clerul romano-catolic din fosta Austrie va fi plătit pe viitor din produsul impozitului bisericesc. Monitorul Oficial din Viena a anunţat de curând suprimarea plăţii de către stat a salariilor preoţeşti.

Butoiul cu praf de puşcă dela gurile Vistulei s'a molipsit şi el de aceste măsuri. Senatul oraşului Danzig a suprimat lecţiile de religie la toate şcolile de sub jurisdicţia sa, înlocuindu-le cu nişte cursuri asupra ideologiei naţional-socialiste.

Trăim vremuri apocaliptice. Germania antibolşevică, până să se încaiere cu toată Europa, se luptă cu Dumnezeu. Orice minte sănătoasă ştie de pe acum cine va ieşi învingător din această ciocnire de forţe atât de inegale.

REVISTA „Die Christliche Welt" (nr. 16 a. c.) anunţă: Rectorul Universităţii din Tübingen a constatat că actuala înşiruire a Facultăţilor nu mai corespunde exigenţelor vremii. Ca atare, le-a fixat rangul astfel: 1. Ştiinţe naturale; 2. Medicină; 3. Drept şi Economie politică; 4. Filosofie; 5. Teologie evanghelică; 6. Teologie romano-catolică.

Aşadar, cele din frunte au ajuns la coadă. Spiritul anticreştin care circulă în Germania, se face simţit încă odată. Ş'apoi să mai spună cineva că apropierea dintre Reichul anticomunist şi Rusia bolşevică nu depăşeşte recentul pact de neagresiune încheiat de inamicii de ieri.

GR. T. M.